

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÖZEL EĞİTİM ANABİLİM DALI

**DOĞAL AFETLERDE ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERE
MÜDAHALE KAPSAMINDA AFAD PERSONELİNİN
YETERLİLİKLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Miraç ENSAR ŞENER

Birinci Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Serdar SÖNMEZ

TOKAT- 2024

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğrt. Üyesi Serdar SÖNMEZ danışmanlığında hazırlamış olduğum “Doğal Afetlerde Özel Gereksinimli Bireylere Müdahale Kapsamında Afad Personelinin Yeterliliklerine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

20.06.2024

Miraç Ensar Şener

JÜRİ KABUL VE ONAY

Miraç Ensar Şener tarafından hazırlanan “**Doğal Afetlerde Özel Gereksinimli Bireylere Müdahale Kapsamında Afad Personelinin Yeterliliklerine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 20.06.2024 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği / Oy Çokluğu (Hangisi İse Seçerek Birini Yazınız) ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilimdalı/ Özel Eğitim Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Üye (Başkan) :.....

.....

Üye :.....

.....

Üye :.....

.....

Üye :.....

.....

Üye :.....

.....

ONAY

...../...../.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca ve akademik çalışmamın her aşamasında engin bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşarak bana desteğini, sabrını hiç esirgemeyen, tüm sorularımı yanıtlayıp tez çalışmamı tamamlamamda yardımcı olan saygı değer danışman hocam Dr. Öğrt. Üyesi Serdar SÖNMEZ'e emeği ve mesaisi için sonsuz teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Tez çalışmamda yanımda olan sevgili eşim Ebubekir ŞENER' e bana destek olup motive ettiği için teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında yanımda destekçim olan canım annem ve babama, ayrıca bu yoğun çalışma sürecimde hep yanımda olduğu ve tecrübelerinden faydalanmam için elinden geleni yaptığı için sevgili kardeşim Büşra ENSAR' a ve neşesi, motive edici tavrıyla yanımda olan sevgili kardeşim Kübra ENSAR' a teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

DOĞAL AFETLERDE ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERE MÜDAHALE KAPSAMINDA AFAD PERSONELİNİN YETERLİLİKLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Ensar-Şener, Miraç

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Özel Eğitim Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğrt. Üyesi Serdar Sönmez

Haziran 2024, xi + 69 sayfa

Bu araştırma, doğal afetler sırasında özel gereksinimli bireylere yönelik müdahale süreçlerinde aktif rol alan oluşumlardan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) personelinin yeterliliklerini incelemektedir. Afetler ve acil durumlar özel gereksinimli bireyler için tipik gelişim gösteren bireylere kıyasla daha olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Afetler ve acil durumlar sırasındaki müdahaleyi daha karmaşık ve zorlu hale getiren bu durum, alanında uzman kişilere olan ihtiyacı artırmaktadır. Bir durum çalışması olarak desenlenmiş olan bu araştırma, Tokat AFAD biriminde görev yapan 35-50 yaş arası 11 erkek personelin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış ve içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Yüz yüze gerçekleştirilen veri toplama aşamasında görüşmeler araştırmacı tarafından ses kaydına alınmıştır. Görüşmeler sırasında alınan ses kayıtları metne aktararak, içerik analizi ile kodlamalar yapılmış ve yapılan kodlamalardan da temalar ve alt temalar elde edilmiştir. Tekrarlı yanıtlar frekans değeri olarak gösterilmiştir. Katılımcıların yanıtları doğrudan alıntılar yapılarak açıklanmıştır. Araştırmanın sonucunda Tokat AFAD personelinin özel gereksinimli bireylere dair sahip oldukları bilgilere ulaşılmıştır. Katılımcıların, özel gereksinimli bireyleri genelleyleci bir yaklaşımla ele alarak ‘engelli birey’ başlığı altında topladıkları görülmüştür. Katılımcılar, özel gereksinimli bireylerin afet ve acil durumlardan sosyal-duygusal olarak daha fazla etkilendiğini belirtmişlerdir. Personelin aldığı eğitimler ve bu eğitimlerin yeterliliğine ilişkin görüşlerinden

elde edilen bulgular personelin hâlihazırdaki eğitimlerinin yeterli olmadığını ve güncel eğitimlere olan ihtiyaca dikkat çekmiştir. Katılımcı personel, doğal afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireyleri tanıma sürecinde fiziksel ipuçları ve iletişimden faydalandıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların çoğu, müdahale uygulamalarında bir bireyin özel gereksinimli olduğuna kanaat getirdiklerinde müdahalelerini daha özenli ve şefkatli bir şekilde uyguladıklarını belirtmişlerdir. İletişim aşamasında ise özel gereksinimli bireylerle daha fazla sözlü iletişimden yararlandıklarını ve çevrelerindeki bakım veren bireylerin bilgilerine başvurduklarını ifade etmişlerdir. Araştırma, afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireylere müdahale stratejilerinin geliştirilmesi için personelin devamlı ve güncel eğitim almasına olan ihtiyacın önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, özel gereksinimli bireylere dair farkındalığının artırılmasının AFAD personelinin müdahale uygulamalarını daha etkili gerçekleştirebilmesi açısından önemine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel Gereksinimli Birey, AFAD, Doğal Afet

ABSTRACT

INVESTIGATION OF AFAD PERSONNEL'S OPINIONS ON THEIR COMPETENCIES WITHIN THE SCOPE OF INTERVENTION TO INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS IN NATURAL DISASTERS

Ensar-Şener, Miraç

Master's Thesis, Department of Special Education

Advisor: Dr. Öğrt. Üyesi Serdar Sönmez

June 2024, xi + 69 pages

This study examines the perceptions of personnel from AFAD, a Turkish organization involved in disaster response for individuals with special needs, regarding their effectiveness in such situations. Disasters and emergencies yield negative consequences not only for individuals with typical development but also for those with special needs. Individuals with special needs are more adversely affected by disasters and emergencies. This makes interventions during disasters and emergencies more complex and challenging, increasing the need for experts in the field. This research, designed as a case study, included 11 male personnel aged between 35 and 50, who are employed by Tokat AFAD. Data were collected using a semi-structured interview form and analyzed through content analysis. Interviews were conducted in person and audio recorded by the researcher. The audio recordings from the interviews were transcribed, repeatedly read, coded, and thematically organized. Frequencies of specific responses were calculated, and direct quotations were used for detailed explanations. Findings revealed that the participating personnel often refer to individuals with special needs under the broad categorization of disability. Participants perceive individuals with special needs as significantly more vulnerable in disaster scenarios, noting various social and emotional challenges faced by individuals with special needs during such crises. Furthermore, the adequacy of training received by AFAD personnel was questioned, with a consensus pointing towards the need for continuous and up-to-date training. In addressing how they recognize individuals with special needs during disaster

response, participants stated that they benefited from physical cues and direct communication with the individual. When discussing intervention strategies and communication, personnel emphasized the necessity for careful and informed interaction, indicating the importance of direct verbal communication with individuals with special needs and engagement with their caregivers. In line with the answers of the participants, the study concludes with a recommendation for ongoing training and increased awareness to improve disaster response strategies tailored to the needs of individuals with special needs.

Keywords: Individuals With Special Needs, AFAD, Natural Disaster

TABLO LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. . Doğal Afetler ve Sınıflandırılması.....	6
Tablo 2. Dünyada Görülen Doğal Afetler ve Sınıflandırılması	7
Tablo 3. 2023 Yılında Türkiye’de Afet Dağılımı	8
Tablo 4. Katılımcıların Demografik Bilgileri	35
Tablo 5. AFAD Personelinin “Özel Gereksinimli” Kavramına Ait Bilgileri	39
Tablo 6. AFAD Personelinin Afet ve Acil Durumlarda Özel Gereksinimli Bireylerin Karşılaştığı Durumlara Yönelik Görüşleri.....	40
Tablo 7. AFAD Personelinin Eğitim Zamanı ile İlgili Görüşler	43
Tablo 8. Özel Gereksinimli Bireylere Müdahale ile İlgili Kurum İçi Yapılan Etkinlikler ve Etkinliklerin Yeterliliğine Dair Görüşler	44
Tablo 9. Müdahale Anında Özel Gereksinimli Bireyi Tanıma	45
Tablo 10. Özel Gereksinimli Bireye Müdahale Uygulamaları Tavrı/Tarzı.....	47
Tablo 11. Özel Gereksinimli Bireylerle İletişim.....	49

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME	i
JÜRİ KABUL VE ONAY	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET (TÜRKÇE)	iv
ABSTRACT(İNGİLİZCE).....	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
Problem.....	1
Amaç.....	3
Önem.....	3
Sayıltılar.....	3
Sınırlılıklar.....	4
Tanımlar.....	4
BÖLÜM II.....	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
Afet ve Acil Durumlar	5
Türkiye’de Afetler.....	8
Deprem	9
Heyelan ve Kaya Düşmesi	10
Yangın	10
Su Baskını	11
Çığ Düşmesi	11
Afet ve Acil Durumlara Müdahale	13
AFAD	13
Afad Başkanı	15

Planlama ve Risk Azaltma Dairesi Başkanlığı.....	15
Müdahale Dairesi Başkanlığı	16
İletişim Dairesi Başkanlığı	16
Sivil Savunma Dairesi Başkanlığı.....	16
Deprem Dairesi Başkanlığı	16
Personel ve Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı	16
Eğitim dairesi Başkanlığı	17
Dış İlişkiler ve Uluslararası İnsani yardım Dairesi Başkanlığı	17
Gönüllü ve Bağışçı İlişkileri Dairesi Başkanlığı.....	17
Denetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı	18
Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı.....	18
Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Dairesi Başkanlığı	18
Hukuk Müşavirliği	18
Afet ve Acil Durumların Etkileri	20
Afet ve Acil Durumlarda Özel Gereksinimli Bireyler	21
Afet ve Acil Durumlarda Özel Gereksinimli Bireyler ve Müdahale Personeli.....	25
İlgili Araştırmalar	26
Yurtiçi Araştırmalar	26
Yurtdışı Araştırmalar.....	29
BÖLÜM III	34
YÖNTEM.....	34
Araştırma Modeli.....	34
Çalışma Grubu	34
Veri Toplama Araçları.....	36
Veri Toplama Süreci.....	37
Verilerin Analizi	37
BÖLÜM IV	39
BULGULAR VE YORUMLAR.....	39
AFAD Personelinin “Özel Gereksinimli” Kavramına Ait Bilgileri	39
Afet ve Acil Durumlarda Özel Gereksinimli Bireylerin Karşılaştığı Durumlara Yönelik Görüşler.....	40
AFAD Personelinin Müdahale Eğitimi ve Eğitim Zamanı ile İlgili Görüşler	42

Özel Gereksinimli Bireylere Müdahale ile İlgili Kurum İçi Yapılan Etkinlikler ve Etkinliklerin Yeterliliğine Dair Görüşler	44
Müdahale Anında Özel Gereksinimli Bireyi Tanıma	45
Özel Gereksinimli Bireye Müdahale Uygulamaları Tavrı/Tarzi.....	47
Özel Gereksinimli Bireylerle İletişim	49
BÖLÜM V.....	50
TARTIŞMA	50
BÖLÜM VI	54
SONUÇ VE ÖNERİLER	54
Sonuçlar	54
Öneriler	55
KAYNAKÇA	56
EKLER	64
Ek 1 Etik Kurul Kararı.....	64
Ek 2. Demografik Bilgi Formu	65
Ek 3. Gönüllü Katılım Formu.....	67
Ek 4. Yazarın Özgeçmişi	69

KISALTMALAR

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AKUT: Arama Kurtarma Derneği

UMKE: Ulusal Medikal Kurtarma Ekibi Birimi

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

SP: Selebral Palsi

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, alt problemleri, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları, tanımları ve kısaltmalarına yer verilmiştir.

Problem

Alanyazında, afet ve acil durumlarda insanların nasıl etkilendiğine, ne kadar etkilendiğine ve bu durumlara verdikleri tepkilere bakılmaksızın en fazla savunmasız olan gruplardan birinin özel gereksinimli bireyler olduğu belirtilmektedir (Pakalın ve Mersin, 2023). Doğal afetler ve acil durumlarda tipik gelişim gösteren bireylerin etkilenmelerine bakılarak özel gereksinimli bireylerin etkilenme durumları değişim gösterebilir (Açıkalın, 2017; AFAD, 2011). Doğal afetlere hazırlanırken uygulanan planların dışında tutulma, afet sırasında ve sonrasında iletişimde eksik kalma, afet anında tahliye planları içerisinde yer almama, afetler gerçekleşikten sonra iyileştirme çalışmalarının yetersiz kalması gibi durumlar özel gereksinimli bireylerin genellikle yaşadığı durumlardır (Amemiya ve Sugiyama, 2008; Appleyard ve Osofsky, 2003; Battle, 2014; Calgaro vd., 2021; Engelman, 2012; Good vd., 2016; Hans ve Mohanty, 2006; Quail vd., 2018.; Rooney ve 16 White, 2007; Stough, 2015; Stough ve Kang, 2015; Takayama, 2017; UNISDR, 2014; Van Willigen vd., 2002).

Özel gereksinimli bireylerin dezavantajlı durumlarından ötürü farklı ihtiyaçlara gereksinim duymaları bu dezavantajlılık durumlarının artmasına sebep olabilmektedir (Açıkalın-Rashem ve Aslangiri, 2019; Buluş-Kırıkkaya ve Gerdan, 2018; Okay ve İnal, 2019). Bu dezavantajlı durum halihazırda bulunan sorunların çözümünü karmaşık hale getirerek daha zorlaştırabilmekte ve alanında uzman kişilerin yardımını gerekli hale getirebilmektedir (Artan ve Özkan, 2020). Bu bağlamda özel gereksinimli bireylerin sahip oldukları yetersizlik durumundan meydana gelen afete karşı savunmasızlıklarını gidermek adına afet bilincini geliştirme çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Bu haliyle özel gereksinimli bireylerin afet durumlarında gördükleri zarar en aza indirgenmiş olur (Pakalın ve Mersin, 2023).

T.C Anayasası devlette eşitlik ilkesinin 61. Maddesinde “özel gereksinimli bireylerin korunmasını ve toplumsal hayata katılabilmeleri için gerekli olan bütün önemleri alır” ibaresi yer almaktadır. Buradan yola çıkarak oluşturulan yönetmelikler ve Afet Acil Eylem Planı ile dezavantajlı gruplardan biri olan özel gereksinimli bireylere yönelik afet sağaltımına dair bilgiler yer almasına karşın Kalkınma Bakanlığı Afet Yönetimi Etkinliği Raporunda özel gereksinimli bireyler için erişilebilir ve uygulanabilir afet eğitimi programları, gereksinim konularına dair ek önlemler ve çalışmaların yer almadığı ifade edilmiştir (Pakalın ve Mersin, 2023).

Afetler gerçekleşmeden önce, afet gerçekleştiği sırada ve afetler gerçekleşip iyileştirme çalışmaları olduğunda özel gereksinimli bireylerin uzman kişilerden yardım gelene dek hayatta kalabilmeleri için afet müdahale eğitimi almış olmaları gerekmektedir (Türk, 2022). Uzmanlar ve sivil toplum örgütlerinin ülkemiz çapında en faal olanı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)’dır. Afet ve acil durumlarda kurtarma hizmeti veren personelin bilgi eksiklikleri kurtarma sürecinin başarısını etkilemekte ve özel gereksinimli bireylerin bu hizmetten gerektiği şekilde faydalanabilmelerini de olumsuz etkilemektedir (Wolf-Fordham vd., 2014). AFAD personelinin afet ve acil durumlar gerçekleştiğinde özel gereksinimli bireylere müdahalede bulunma sürecinin belirlenmesi, özel gereksinimli bireylere sunulacak olan hazırlama, kurtarma ve iyileştirme süreçlerinin düzenlenmesi, bundan sonra geliştirilecek olan afet yönetim stratejilerine katkıda bulunulması, afet öncesi, sırası ve sonrası durumlarda yaşanabilecek olumsuz durumların en aza indirgenebilmesi ve özel gereksinimli bireylere yönelik afet ve acil durumlarda AFAD personeli tarafından gerçekleştirilen müdahalelerin belirlenebilmesi açısından önemlidir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı AFAD personelinin afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireylere müdahalesinde yeterliklerine ilişkin görüşlerini incelemektir. Bu kapsamda aşağıdaki sorulara cevaplar aranmaktadır;

1.AFAD personelinin afet ve acil durumlar gerçekleştiğinde özel gereksinimli bireylere müdahalesi nasıl olmaktadır?

2. AFAD personelinin afet ve acil durumlar gerçekleştiğinde özel gereksinimli bireylere müdahalede bulunurken yaşadıkları sorunlar, ihtiyaçları ve sürece dair önerileri nelerdir?

Önem

Ülkemiz doğal afetlerin çeşitliliği ve yaşanma sıklığı bakımından önde gelen ülkelerdendir. Alanyazında bu afetlere müdahale kapsamında AFAD personelinin tutum ve davranışları ile alakalı yeterli sayıda çalışmaya ulaşılamaması, AFAD personelinin afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireylere müdahaleleri kapsamında bir araştırmanın yapılmasını gerekli kılmıştır. AFAD personelinin afet ve acil durumlar meydana geldiğinde özel gereksinimli bireylere müdahale aşamalarının planlanarak belirlenmesi; meydana gelmesi olağan olan bir acil durum ve afet anında özel gereksinimli bireylere ulaşılması ve müdahalede bulunması aşamalarının belirlenerek bu bireylerin kurtarılması, hizmetlerin götürülebilmesi, olumsuzlukların önüne geçilerek sağlık hizmetinin ulaştırılabilmesi gibi sebeplerden dolayı önem arz etmektedir (Gönen, 2023). Alanyazın incelendiğinde AKUT ve UMKE gibi kurumlarla yapılan çalışmalara rastlanmıştır (Günaydın ve ark., 2017). AFAD ülkemizde afet ve acil durumlarda arama kurtarma sorumluluğunu üstlenen en önemli kurumdur. Bu sebeple afet ve acil durumları yaşayan bireylerle karşılaşma olasılığı da en fazladır. Bu bireyler arasında özel gereksinimli bireyler de yer almaktadır. AFAD personeline dair özel gereksinimli bireyler özelinde kurtarma, iyileştirme, hazırlama gibi çalışmalarının incelendiği başka bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu sebeple gerçekleştirilen çalışmanın yurtiçi ve yurtdışı alanyazınına katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

Sayıtlılar

AFAD çalışanlarının soruları doğru ve samimi bir şekilde cevapladıkları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu tezin bazı sınırlılıkları vardır. Bunlar;

1. TOKAT AFAD 'ta çalışan 11 personel,
2. Uygulamada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu,
3. Katılımcı personelin tamamının erkek bireylerden oluşmasıyla sınırlıdır.

Tanımlar

Afet

Ani şekilde ortaya çıkan, canlıların ve insanların yaşamını sekteye uğratarak büyük çapta hasarlara, yıkımlara, maddi-manevi kayıplara neden olan ve gerçekleştiği bölgenin imkanları ile sağaltım sağlanmayan ve farklı düzeylerde yardıma ihtiyaç duyulan olaylara veya durumlara verilen isimdir (Philippe ve ark., 2007).

Özel Gereksinimli Birey

Fiziksel, psikolojik, sosyal-duygusal alanlardaki gelişim özelliklerine bakılarak akranlarının nispeten gerisinde kalan ve yaşına uygun becerileri kazanabilmesi için ek eğitimlere, düzenlemelere gereksinim duyan bireylerdir. (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1988).

AFAD

Açılımı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı olan AFAD 2009 yılında resmi gazetede yayınlanan karar ile birlikte resmi olarak kurulmuştur. AFAD kendisinden önce görevi sürdüren İçişleri Bakanlığı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet işleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü'nün görevlerini devralarak tek başına yürütmeye başlamıştır. Afetler meydana gelmeden evvel hazırlık ve önleme çalışmaları, afet sırasındaki müdahaleler ve afet sonrası

iyileştirme çalışmalarında aktif olarak rol almaktadır. AFAD İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak görevini yürütmektedir (RG, 17.06.2009, 27261).

Müdahale

Müdahale sözlük anlamı olarak karışma, araya girme kavramlarını karşılamaktadır (Türk Dil Kurumu, 2024).

Yeterlilik

Yeterlilik kavramı kişinin var olan özelliklerinin bu alanlarda uzman olan kurum ve kişilerce değerlendirmeye alınarak genel geçer kabul görmesi sonucunda kişinin sahip olduğu belgelerin tamamını ifade etmektedir (www.tyc.gov.tr).

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Afet ve Acil Durumlar

Afet kavramı incelendiğinde, maddi ve manevi kayıplara sebebiyet veren insan yaşamını sekteye uğratan ve büyük toplulukları etkisi altına alan durumlar olarak ifade edildiği görülmektedir. Afetler kaynak olarak bizzat insanın kendisinin doğaya verdiği tahribat, teknolojiye bağlı gelişen yıkımlar, doğal sebeplerden beslenir (Ergünay, 2008). Özey (2011) ise doğal afet kavramını insanlar açısından farklı boyutlarda kayıplara sebebiyet veren, hayatın doğal akışını bozarak sekteye uğratan, birden fazla insanın içinde bulunduğu geniş toplulukları etkisi altına alan çoklu sebepli olaylar olarak açıklamıştır (Özey, 2011).

AFAD Doğal afetleri iki ana başlıkta toplamıştır. Bunlar;

1. Yavaş bir şekilde meydana gelen doğal afetler (Aşırı soğuk, kuraklık ve kıtlık)
2. Ani bir şekilde meydana gelen doğal afetler (Sel, su basması, heyelan, kaya yuvarlanması, fırtına, çığ, büyük çaplı yangınlar, volkanik patlamalar)

Doğal afetler oluşum sebebine göre adlandırılır ve oluşum şekline göre yerküre sebebi, atmosfer sebebi ve biyolojik sebebi olarak üç ana başlığa ayrılır (Şahin ve Sipahioğlu, 2003). Afet türleri sınıflanırken farklı yaklaşımlar söz konusu olmaktadır. Bu yaklaşımlar kimi zaman ikili kimi zaman ise üçlü bir sınıflandırma önermektedir. Türkiye’de yer alan ve afetler konusunda yetkilendirilen kurum olan AFAD tarafından ikili yaklaşım kabul edilmiş ve meydana gelen afetler doğal kaynaklı ve insan kaynaklı olarak sınıflandırılmıştır (Yılmaz, 2004). Afetler sınıflanırken bazı etmenler etkili olmuştur. Bu etmenler arasında gerçekleştiği toplumun gelişmişlik seviyesi, sosyo-ekonomik durumu, var olduğu jeolojik yapı sayılabilir. Bu durumlar göz önüne alındığında daha gelişmiş toplumlarda afet kabul edilen durumların gelişme düzeyi düşük olan toplumlarda afet olarak kabul edilmediği görülmüştür. Yine aynı toplumda farklı tarihlerde aynı olayların afet kabul edilip edilmeme durumu da değişiklik göstermiştir (Yılmaz, 2004).

Doğal afetler dünya genelinde düşünüldüğünde 31 adet doğal afete rastlanmaktadır. Bu doğal afetlerden 28 adedi meteoroloji kaynaklı afetlerdir. Afetlerin önemi, görülme sıklığı, sıralaması dünya üzerinde bulunan ülkelere göre farklılık göstermektedir (İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durumlar Yönetimi Başkanlığı, 2023).

Dünyada meydana gelen doğal afetler aşağıdaki gibi gruplandırılmaktadır.

- Jeolojik Kaynaklı Afetler (Depremler, toprak kayması, volkanik olaylar, tsunami, kaya yuvarlanması)
- İklim Kaynaklı Afetler (Sıcak ve soğuk hava dalgaları, yıldırım düşmesi, dolu, çığ, hortum, kasırga, sis, fazla kar yağması, buzlanma, orman yangını)
- Biyolojik Kaynaklı Afetler (Toprak kayması, orman yangını, böcek istilası, salgın hastalıklar)
- Sosyal Kaynaklı Afetler (Terör, savaş, yangın, göç)
- Teknoloji Kaynaklı Afetler (Ulaşım kazası, nükleer afetler, kimyasal silahlar, maden kazaları) (Yılmaz, 2004).

Doğal afetler ve bu afetlerin sınıflandırılmasına dair örnekler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Doğal Afetler ve Sınıflandırılması

Doğal Afetler		
Yavaş Gelişen Doğal Afetler	Hızlı Gelişen Doğal Afetler	İnsan Kaynaklı Afetler
Şiddetli Soğuk	Deprem	Nükleer, Biyolojik, Kimyasal Kazalar
Kuraklık	Sel	Taşımacılık Kazaları
Kıtlık	Su Taşkını	Endüstriyel Kazalar
	Toprak Kayması	
	Kaya Düşmesi	Aşırı Kalabalıktan Meydana Gelen Kazalar
	Fırtına	
	Hortum	Göçmenler ve Yerlerinden Edilenler
	Volkan Patlaması	
	Yangın	

(afad.gov.tr, 2023)

Dünya üzerinde görülen doğal afetler farklılıklar göstermektedir. Bu afetler Tablo 2’ de gösterilmektedir.

Tablo 2. Dünyada Görülen Doğal Afetler ve Sınıflandırılması

Dünyada Gözlenen Afet Türleri				
Jeolojik Afetler	Klimatolojik Afetler	Biyolojik Afetler	Sosyal Afetler	Teknolojik Afetler
Deprem	Sıcak Dalgası	Erozyon	Yangınlar	Maden Kazaları
Heyelan	Soğuk Dalgası	Orman Yangınları	Savaşlar	Biyolojik, Nükleer, Kimyasal Silahlar ve Kazalar
Kaya Düşmesi	Kuraklık	Böcek İstilasası	Terör Saldırıları	Sanayi Kazaları
Volkanik Patlamalar	Dolu	Salgınlar	Göçler	Ulaşım Kazaları
Çamur Akıntıları	Hortum			
Tsunami	Yıldırım			
	Kasırga			
	Tayfun			
	Sel			
	Siklonlar			
	Tornado			
	Tipi			
	Çığ			
	Aşırı Kar			
	Yağışları			

Asit
Yağmurları

Sis

Buzlanma

Hava Kirliliği

Orman
Yangınları

(afad.gov.tr, 2023)

Türkiye’de Afetler

Türkiye oluşumu, yer şekilleri vb. özellikleri sebebiyle bütün zamanlarda farklı doğal afetleri yaşamış ve hâlihazırda çeşitli afet tehlikelerine açık olan bir ülke olmuştur. Ülkenin zararı yaşama oranının yüksek olduğu düşünüldüğünde afetler sonrası meydana gelen can ve mal kayıpları da bu orantıda fazla olmaktadır. Türkiye’de en başta depremler yer almak üzere çığ, yangın, erozyon, kuraklık, sel meydana gelen doğal afetlerdir (Ergünay, 2007).

2023 yılında Türkiye’de afetlerin yaşanma yüzdeleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. 2023 Yılında Türkiye’de Afet Dağılımı

OLAY TÜRÜ	DAĞILIMI
Orman Yangını	%18.3
Mahsur Kalma	%15.5
Kaybolma	%11.8
Yangın	%10.4
Karayolu Araç Kazaları	%9.7

Deprem	%9.6
Su Baskını	%6.1
Heyelan	%4.3
Kimyasal Biyolojik Radyolojik Nükleer Tehditler (KBRN)	%3.9
Yapısal Çökme Yıkılma	%3.7
Boğulma	%3.6
Diğer Ulaşım Taşımacılık Kazaları	%3.1

(aydes.gov.tr)

Türkiye, içinde bulunduğu jeolojik yapı, coğrafi konum ve iklim şartları nedeniyle tarihinin belirli zamanlarında farklı kaynaklardan meydana gelen afetlere ev sahipliği yapmıştır. Bu afetler; kuraklık, sel, deprem, orman yangını, toprak kayması gibi çeşitleri içermektedir. Afetlerden sonra meydana gelen maddi ve manevi kayıplar baz alındığında Türkiye’de sel, deprem ve toprak kayması afetleri ilk üç sırada yer almaktadır (Kahyaoğlu, 2016). Türkiye’de meydana gelen doğal afetler aşağıda sıralanmıştır.

Deprem

Türkiye’de meydana gelen afetlerden en yıkıcı ve en fazla kayıpların yaşanmasına neden olan afet depremlerdir. Bunun sebebi ülkenin aktif deprem kuşağında yer almasıdır (Alp, Himalaya, Akdeniz,). Türkiye’nin topraklarının %50’den fazlası birinci ve ikinci deprem kuşağında yer almaktadır (Ergünay, 2007; TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası, 2016).

Depremler yerkürenin hareketleri sonrasında yer kabuğunun kırılmasına ve bu kırılmadan meydana çıkan enerjinin dalgalar halinde yayılması ve temas ettiği noktalarda şiddetli sarsıcı hareketlere neden olması olayıdır (AFAD-Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, Erişim: 04.11.2023). Türkiye yaşanan depremlerde verilen kayıplar açısından değerlendirildiğinde dünyada üçüncü sırada yer alırken bu depremlerden doğrudan veya dolaylı yollardan etkilenen insan sayısı bakımından ise sekizinci sırada yer almaktadır.

Ülkemiz her yıl ortalama 5 ile 6 şiddeti arasında değişim gösteren en az bir depreme ev sahipliği yapmaktadır (AFAD, 2023).

Heyelan ve Kaya Düşmesi

Heyelan bütünden ayrılan toprak, kaya vb. gibi parçaların jeolojik, iklimsel kaynaklar sebebiyle fark edilebilir şekilde yüksekte alçağa doğru hareket etmesiyle oluşan olaya verilen isimdir (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, 2023).

Kaya düşmesi İç Anadolu ile Doğu Anadolu bölgesinde daha sık gerçekleşen doğal afetlerdir. Sıcaklık değişimleri, doğanın insan ve farklı sebeplerle tahribatı sonucunda gerçekleşebilir. Maddi- manevi kayıplara sebebiyet verebilir. Ülkemizde en fazla kaya düşmesi görülen ilk üç il sırasıyla Kayseri, Niğde ve Erzincan'dır (Ergünay, 2007).

Yangın

Yangınlar var olan maddelerin yeterli düzeyde sıcaklık ve oksijenle birleşmesi sonucunda yapısal değişiklikler geçirmesi olarak açıklanmaktadır (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, 2023). Yangınlar yerleşim yerlerinde, sanayi kuruluşlarında, ormanlarda, araçlarda vb. mekanlarda başlayabilen ve başlamasıyla birlikte eşyaları kullanılmaz hale getirerek canlı yaşamına son veren olaylardır (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, 2023). Yangın terimi Türkiye için düşünüldüğü zaman sıklıkla ormanlarda meydana gelen yangınları anımsatmaktadır. Ormanlarda meydana gelen yangınların %7'si bilgi eksikliği, dikkat etmeme, ihmal etme gibi sebeplerden, %14'ü bilerek ve isteyerek sebebiyet verme, %6'sı kaza kaynaklı, %5'i doğal sebepler kaynaklı ortaya çıkmaktadır (Ergünay, 2007).

Su Baskını

Su baskınları; Türkiye'de en fazla karşılaşılan doğal afetlerden biri olmakla birlikte buna bağlı olarak can ve mal kayıplarının fazla olduğu afet türlerindendir (Ergünay, 2007). Su baskınlarının büyüklükleri ve sıklıkları iklim değişiklikleri ve yer şekilleriyle doğrudan ilişki içerisindedir. Bu olayların yaşanma olasılıkları bölgeler arasında farklılıklar gösterebilmektedir. Nehir yatağında meydana gelen su baskınları ortalama olarak 50 ile 100 yıl arasında geçen sürelerde olmaktadır. Bu şekilde gerçekleşen su baskınlarının zararının

azaltılabilmesi insan eliyle alınacak bazı önlemlerle mümkün olabilmektedir. Bu önlemler; vatandaşların bilinçlendirilmesi, nehir yatağına yerleşim yapılmasının önüne geçilmesi, mühendislik çalışmalarıyla yaşanabilecek zararların önüne geçilmesi olarak sıralanabilir. Yine ülkemizde kurak kesimlerde yaşanan bitki örtüsü yetersizliği sebebiyle ani su baskınlarına da rastlanabilmektedir. Ağaçlandırma çalışmalarına özen gösterilerek yaygınlaştırılması da alınabilecek önlemler arasında sayılabilir (Ergünay, 2007).

Çığ Düşmesi

Türkiye’de meydana gelen çığ düşmesi olayları genellikle kar yağışının fazla olduğu bölgelerde yaşanmaktadır. Bu bölgelerin kapsamına Doğu - Güneydoğu ve Karadeniz bölgesinin iç alanları girmektedir. Özellikle Doğu Anadolu bölgesinde çığ düşmesi kaynaklı doğal afetlerin yaşanması daha büyük bir ihtimal barındırmaktadır. Bütün doğal afetlerde olduğu gibi bu doğal afette de insan gücüyle bazı önlemler alınabilir ve oluşacak olan afetin etkileri, mal ve can kayıpları azaltılabilir (Ergünay, 2007).

Yapılan araştırmalar doğrultusunda depremler, heyelanlar, seller, yangınlar vb. gibi doğal afetlerde önlemler alınabilir ve bu önlemleri almak insanoğlunun elindedir. Örnek olarak fay hatları üzerine yerleşmemek, yerleşimi gerçekleştirirken zemin etüdü ile o yerin güvenilirliğini test etmek, yapı malzemelerini kaliteli ve güvenli kullanmak gibi önlemler can ve mal kaybının önüne geçebilecek türden tedbirlerdir. Türkiye’de bu sayılan tedbirler alınmadan yerleşimler yapılmış ve tarihimiz boyunca farklı zamanlarda can ve mal kaybına sebebiyet vererek şiddetli bir doğal afete dönüşen depremler yaşanmıştır (Özcanlı, 2014).

Afetler görüldüğü üzere genelde büyük fiziksel kayıplara sebep olur ve bu kayıpların en önemli sonucu büyük acılar yaşamaktır. Bir afetin büyüklüğünden bahsederken genelde fiziksel boyutlarından ve etki alanından yola çıkılır ancak asıl önemli olan yaşanan acıdır. Eğer küçük ölçekli bir deprem bile çok sayıda can kaybına sebebiyet veriyorsa bu afeti küçük olarak değerlendirmemiz mümkün olmaz. Yine aynı zamanda çok büyük ölçekli bir depremde az ya da hiç can kaybı yaşanmazsa bu afetin küçük olarak değerlendirilmesine sebebiyet vermez (Altun, 2018).

Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği, 28855(18.12.2013), 5902, md.24-25, 6094-6095’nde belirtildiği üzere; “Afet ve acil durumlarda müdahale ülke içerisinde farklı

kurumlar tarafından yürütülmektedir. Afetler ve acil durumlar gerçekleşmeden önce, gerçekleştiği sırada ve sonrasında iyileştirme çalışmaları kapsamında farklı kurum ve kuruluşlar görev almaktadır. Bunlar;

- a. Haber alma, ulaşımı sağlama, bir yerden bir yere nakliye etme gibi durumlarda bu sorumluluğu Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı,
- b. Trafik hizmetleri, güvenlik hizmetleri, tahliye etme ve yerleştirme, defnetme gibi durumlarda sorumluluğu İçişleri Bakanlığı,
- c. Sağlık konusundaki bütün hizmetleri yürütme de sorumluluğu Sağlık Bakanlığı,
- d. Hasarın belirlenmesi, altyapı çalışmaları, enkaz kaldırma çalışmaları gibi durumlarda sorumluluğu Çevre ve Şehircilik Bakanlığı,
- e. Bağışların organize edilmesi, psikososyal desteğin sağlanması gibi durumlarda sorumluluğu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı,
- f. Gıda, tarım ve hayvancılık gibi konuların sorumluluğu Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
- g. Zararın tespit edilmesi alanındaki sorumluluğu Maliye Bakanlığı,
- h. Enerji konularındaki hizmetlerin sağlanması için sorumluluğu Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı,
- i. Beslenme konusundaki hizmetlerin gerçekleştirilmesinde sorumluluğu en başta Türkiye Kızılay Derneği olmak üzere valilikler ve sivil toplum kuruluşları, tarafından alınarak ulusal anlamda hazırlıklar yapılmaktadır.”

Afet ve Acil Durumlarda ulusal düzeyde koordinasyonu sağlayan birimler mevcuttur. Bu birimler şu şekilde sıralanmaktadır;

- a. Afet ve Acil Durum Yüksek Kurulu
- b. Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu
- c. Başkanlık ve Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi
- d. Bakanlık ve diğer kurum ve kuruluşların afet ve acil durum yönetim merkezleri

Yerel düzeyde de koordinasyonu sağlayan birimler bulunmaktadır. Bunlar;

- a. İl afet ve acil durum koordinasyon kurulu
- b. İl afet ve acil durum yönetim merkezi
- c. İlçe afet ve acil durum yönetim merkezi (AADHY,md.25).

1. Afet ve Acil Durumlara Müdahale

Afet ve acil durumlar her zaman her yerde her şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Bu durumlar kayıplara, hasarlara, kamuda aksamalara, yaralanmalara sebebiyet verebilir. Ancak tüm bu sonuçlar önceden yapılacak planlamalar ve önleme çalışmaları ile azaltılabilir hatta tamamen ortadan kaldırılabilir (Turan ve ark., 2018).

Türkiye sahip olduğu coğrafi konum gereği çeşitli doğal afetlere sıklıkla maruz kalmaktadır. Bu doğal afetlerden meydana gelecek olan can ve mal kayıplarının önlenmesi amacıyla afet yönetimi ve koordinasyonunun ele alınması önem arz etmektedir.

AFAD

Ülkemizde 1939 Erzincan depremi sonrası doğal afetlere ilişkin ilk politikalar belirlenmeye başlamıştır. 1959 yılında 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” çıkarılmış ve bu yolda ilk resmi adım atılmıştır.

1988 yılında ise devletin afet bölgesine tüm imkânlarıyla ulaşabilmesi ve afetzedelere ilk müdahaleyi etkin bir şekilde yapabilmesi için “Afetlere İlişkin Acil Yardım Teşkilatı ve Planlama Esaslarına Dair Yönetmelik” çıkarılmıştır.

Türkiye’nin afet koordinasyonu ve yönetimi konusunda attığı adımların kırılma noktasını ise 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi oluşturmaktadır. Bu deprem ülkemizde afet koordinasyonu ve yönetimi konusunun önemini tekrar gündeme getirmiştir. Afetlerde birlikte hareket etmesi gereken kurumların koordine edilebilmesi amacıyla bu kurumların tek bir elde toplanmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu durumdan hareketle öncesinde İçişleri Bakanlığı’na bağlı olan Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı’na bağlı olan Afet İşleri genel Müdürlüğü, Başbakanlık’a bağlı olan Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kapatılmıştır. Bütün bu kapatılan kurumların yerine 2009 yılında 5902 sayılı kanun ile Başbakanlık’a bağlı Afet ve Acil durum Yönetimi Başkanlığı kurularak bütün yetki ve sorumluluklar tek elde toplanmıştır. 15 Temmuz 2018 yılında yayınlanan 4 Nolu

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İçişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır.

Afet ve Acil Durum Başkanlığı, afetlerin engellenmesi, oluşacak afetlerin zararlarının en aza indirgenmesi, afet gerçekleştikten sonra iyileştirme çalışmalarının hızla tamamlanması amacıyla yapılacak eylemlerin plan ve programlarının oluşturulması, koordine edilmesi, desteklenmesini sağlayan çok katılımlı, çok yönlü, iş odaklı, disiplinleri kapsayan esnek ve dinamik bir yapıda oluşturulmuş bir kurumdur.

Böylelikle ülkemizde yeni bir afet yönetim modeli ortaya konularak bu model kriz anında yönetimden çok riske dair yönetime odaklanmıştır. “Bütünleşik Afet Yönetimi Sistemi” olarak isimlendirilen bu model afet ve acil durumlar gerçekleşmeden evvel onlardan meydana gelebilecek zararları öngörerek engellenmesi ve oluşacak zararın en aza indirgenmesi, etkin bir şekilde müdahalede bulunarak iyileştirme çalışmalarının yürütülmesini kapsamaktadır.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) il merkezlerinde doğrudan valiliğe bağlı olan İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ve 11 ilde bulunan Afet ve Acil Durum Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri aracılığıyla faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. Bu kurum afet ve acil durumlarda tek yetkili kurum olarak yetkilendirilmiş olup gerekli durumlarda ilgili bütün bakanlıklar ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparak afet ve acil durumlarda faaliyetlerini sürdürmektedir.

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)'nın görev ve yetkileri 15.07.2018 yılında yayınlanan 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile 30 ile 56'ncı maddeler arasında belirtilmiştir.

Kararnamede AFAD'ın görev ve yetkileri “afet ve acil durumlarda, sivil savunmaya dair işleyişlerin tüm ülkede etkili bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan önlemler alınarak olayların gerçekleşmesinden evvel riskleri azaltmaya yönelik hazırlıkların tamamlanması, olay gerçekleştikten sonra ise müdahale ve iyileştirme çalışmalarının yürütülmesinde ve çalışmalara katılan tüm paydaşların koordine edilmesi” şeklinde özetlenmektedir.

Kararname sonucunda AFAD; afet ve acil durumlarda ilgili konularda kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimleri Kızılay Derneği, sivil toplum kuruluşları, özel

sektör ve uluslararası kuruluşlar ile koordinasyon ve işbirliği sağlayarak müdahale etme konusunda yetkilendirilmiştir.

Kararnamede AFAD Başkanı ve hizmet birimlerine görev yetkileri tanımlanmıştır (afad.gov.tr, 2023). Bunlar:

AFAD Başkanı

Afet ve acil durumlarda müdahale hizmetlerini koordine ederek üst makamları yapılan uygulamalar hakkında bilgilendirmek, resmi ve özel kurumlarla koordineli bir şekilde çalışmak, basın ve halkla ilişkiler faaliyetlerini yürütmek, yıllık çalışmalara dair rapor ve planları hazırlamak, afet ve acil durumlarda ulusal düzeyde koordinasyonu sağlamak ile ilgili yetkilendirilmiştir (afad.gov.tr, 2023).

Planlama ve Risk Azaltma Dairesi Başkanlığı

Ülkenin genelinde uygulanacak olan afet ve acil durumlara müdahale, risk yönetimi ve zararların azaltılmasına dair planlamayı yapmak ve bu planları yaptırmak, olası afet bölgelerini tespit ederek bu afetlere dair önleyici tedbirleri paylaşmak, olası afet bölgelerinin imar ve proje ilkelerini belirlemek, yardım içeriklerini belirlemek, yurt içi ve dışında oluşan afetlerle ilgili veri toplayarak bu verileri inceleyerek değerlendirmek ile ilgili yetkilendirilmiştir (afad.gov.tr, 2023).

Müdahale Dairesi Başkanlığı

Afet ve acil durumlarda bütün paydaşlara ait olan imkanları kullanarak afet ve acil durumdan kaynaklanan etkileri gidermeye yönelik çalışmaları koordine etmek, başkanlık bünyesinde bulunan ve kamu kuruluşlarına bağlı olarak açılan afet ve acil durum merkezlerinin açılmasını ve idaresini sağlamak gibi görevlerle yetkilendirilmiştir (afad.gov.tr, 2023).

İyileştirme Dairesi Başkanlığı

Afet ve acil durumlar gerçekleştikten sonra yaşanan hayatın normale dönmesini sağlamak, Afet ve acil durum sonrasında geçici yerleşmeyi sağlayarak zarar görmüş bireylerin iyileştirilmesi ve bütün hizmetlerin ulaştırılmasını sağlamak, afetten zarar görmüş alanlarda yeniden tesis edilecek hizmetleri denetlemek, uluslararası platformlardan gelecek olan yardımları kabul ederek ulaşımını organize etmek gibi görevlerle yetkilendirilmiştir (afad.gov.tr, 2023).

Sivil Savunma Dairesi Başkanlığı

Afet ve acil durumlarda ilk yardım, kurtarma, sivil savunma hizmetlerini planlayarak uygulamak ve denetlemek, kamuya ait veya özel sektör kuruluşlarında sivil savunma hizmetlerini planlayarak uygulamak ve denetlemek, savaş vb. durumlarda gereksinim olacak sivil kaynakları belirlemek, kimyasal, radyolojik, biyolojik ve nükleer sebepli olaylara karşın alınacak tedbirleri belirlemek ve bu tedbirlerin kamu ve özel kuruluşlar arasında koordine edilmesini sağlamak gibi görevlerle yetkilendirilmiştir (afad.gov.tr, 2023).

Deprem Dairesi Başkanlığı

Depremler hakkında bilgilendirmeler yaparak uygulanacak olan işleyişi belirlemek ve bu konuda halkı bilinçlendirmek, depreme hazırlık, müdahale faaliyetlerini yürüterek bu konuda kamu ve özel kuruluşlar arasındaki koordinasyonu sağlamak, deprem esnasında zarar görmesi olası yerleri belirleyerek buraların yerleşim projelerini planlamak gibi görevlerle yetkilendirilmiştir (afad.gov.tr, 2023).

Personel ve Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'na bağlı olarak görev yapan personelin özlük işlemlerini yürüterek başkanlığın insan kaynakları yönelimini belirlemek, idari ve mali konulardaki iş ve işleyişleri yürütmek, ulusal anlamda taşımacılık hizmetlerini koordine ederek kamu kuruluşları ve özel kuruluşlara gerekli alanlarda destekte bulunmak konusunda yetkilendirilmiştir (afad.gov.tr, 2023).

Eğitim Dairesi Başkanlığı

Halka yönelik eğitici, bilgilendirici etkinlikler planlayarak uygulanmasını sağlamak ve bu etkinliklerde gerektiğinde kamu kurumları, özel kurumlar, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile işbirliği geliştirmek, işbirliğinde bulunduğu kurumlarla beraber tatbikatlar düzenlemek, müdürlüğün iş ve işlemlerini yürütmek, personelin yetişmesi, eğitim görmesi, var oldukları düzeylerinin yükseltilmesi amacıyla hizmetiçi eğitimler planlayarak yürütmek, başkanlığın sorumluluk alanına giren konularda eğitim programları hazırlamak ve uygulamak konusunda yetkilendirilmiştir (afad.gov.tr, 2023).

Dış İlişkiler ve Uluslararası İnsani Yardım Dairesi Başkanlığı

Uluslararası faaliyette bulunan kurum ve kuruluşlarla olan ilişkileri koordine ederek gerekli protokolleri oluşturmak, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanının ulusal ve uluslararası düzeyde yapacağı temasları koordine etmek, ulusal ve uluslararası alanlarda yapılan ve yapılacak olan toplantı, seminer, sempozyum gibi etkinlikleri planlama ve yürütme işlemlerini gerçekleştirmek, uluslararası platformda yapılacak olan insani yardım faaliyetlerini koordine etmek konusunda yetkilendirilmiştir (afad.gov.tr, 2023).

Gönüllü ve Bağışçı İlişkileri Dairesi Başkanlığı

Amaca yönelik olan ulusal ve uluslararası platformlardan yapılan ayni ve nakdi yardımları kabul ederek bu yardımları koordine etmek, ülke içinde afet ve acil durumlar gerçekleşmesi durumunda sivil savunma hizmetlerine katılımın sağlanması amacıyla planlama ve koordinasyon işlemlerini yapmak, afet ve acil durumlarda ihtiyaç olabilecek çeşitli araç gereçlerin teminine ön ayak olarak bunlara dair gelen bağış ve yardımları kabul edip koordine etmek, ülke içinde var olan kamu kurum kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve özel sektör ile işbirliği yaparak koordine etmek konusunda yetkilendirilmiştir (afad.gov.tr, 2023).

Denetim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı

Başkanlığa bağlı olan birimlerin denetimini gerçekleştirerek bu birimlerden meydana gelen hizmetleri denetlemek ve koordine etmek, mevzuata bağlı olarak belirlenen hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için önlemler almak ve bunun sonucunda raporlar oluşturarak bu

raporları paydaşlarla paylaşmak, başkanlığın iç ve dış denetimini gerçekleştirmek konularında yetkilendirilmiştir (afad.gov.tr, 2023).

Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı:

10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 22/12/2005 tarihli ve 5436 sayılı Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnameleri ile birime tanımlanan iş ve işleyişi gerçekleştirmek (afad.gov.tr, 2023).

Bilgi Sistemleri ve Haberleşme Dairesi Başkanlığı

Afet ve Acil Durum Yönetimi Merkezi ve bağlı merkezlerin haber alma , bilgi paylaşma kontrollerini gerçekleştirerek bu işlemlerin yürütülmesini sağlamak, afet ve acil durumlara yönelik erken uyarı, haber alma gibi sistemlerin kurulmasını ve işleyişini sağlamak, E-Devlet uygulaması üzerinden Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının ilgili alanlarını denetlemek ve koordine etmek, afet ve acil durumlara yönelik erken uyarı sistemlerini kurdurarak bunları kullanacak olan paydaşları bilgilendirip koordine etmek, afet ve acil durumlarda kullanılabilecek bilgi teknolojilerinin üretilmesini sağlamak veya üretenlere destek vermek konularında yetkilendirilmiştir (afad.gov.tr, 2023).

Hukuk Müşavirliği

26/9/2011 tarihli ve 659 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede belirtilen maddelere göre kendisine tanımlanan görevleri yerine getirmek konusunda yetkilendirilmiştir (afad.gov.tr, 2023).

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın kendilerine tanımlanan görevleri bulunmaktadır. Bu görevler şunlardır;

- a. Afetler ve acil durumlar konusunda bilgilendirme yapabilmek amacıyla eğitimler, yayınlar, seminerler, ders içerikleri hazırlamak ve hazırladığı bu programları ilgili kurumlarla iletişime geçerek geliştirmek ve sunmak.
- b. Milli Eğitim Bakanlığı müfredatında yer alması planlanan afet ve acil durumlarla alakalı içerikleri belirleyerek bunları oluşturmak ve ilgili yerlere iletmek.
- c. Afet ve Acil Durum konularında verilmiş ve verilecek olan eğitimleri güncel tutarak geliştirilmesini sağlamak ve bu eğitimlerin koordinesini gerçekleştirmek.

- d. İllerde bulunan Afet ve Acil Durum Müdürlüklerinin verdiği eğitimleri planlamak ve bu eğitimlerin kamu kurum kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve özel kurumlara ulaşmasını sağlamak.
 - e. Afad bünyesinde bulunan personelin hizmet içi eğitimlerini planlayarak uygulanmasını sağlamak.
 - f. Afet ve acil durumların yaşanmasında görev alacak olan itfaiye, arama-kurtarma personeli gibi paydaşların eğitim süreçlerini yöneterek eğitimlerini tamamlamak.
 - g. Mesleki konulardaki yenilikleri takip ederek bu yeniliklerin başkanlık bünyesine ve paydaşlarına ulaştırılmasını sağlamak.
 - h. Kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile işbirliği içerisinde olarak çeşitli geliştirme çalışmalarını organize etmek ve uygulamaya geçirmek.
 - i. Halihazırda uygulanmakta olan afet ve acil durumlarla alakalı eğitim programlarını izlemek ve değerlendirmeye tabii tutmak.
 - j. Eğitim konusuna katılım sağlayan bütün paydaşların arasındaki iletişimi sağlayarak eğitimleri koordine etmek.
 - k. Uluslararası düzeyde verilen eğitimleri takip ederek değerlendirmek ve bu eğitimleri sağlayan kurumlarla işbirliği gerçekleştirerek projelerin geliştirilip uygulanmasını sağlamak.
 - l. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın afet ve acil durumlara yönelik uluslararası platformlardaki yönelimini belirlemek ve bu yönelimin uygulanmasını sağlamak.
 - m. Afet ve Acil durumlarla ilgili seminerler, eğitimler, konferanslar düzenleyerek yapılan araştırmalara katkıda bulunmak.
 - n. Mevzuata bağlı olan ve kuruma atfedilen görevleri yerine getirerek faaliyette bulunmak.
- olarak sıralanabilir (afad.gov.tr, 2023).

Afet Ve Acil Durumların Etkileri

Afet ve acil durumların etkileri birincil ve ikincil etkiler olarak sınıflandırılabilir. Birincil etkiler doğrudan ve dolaylı gerçekleşecek etkileri içermektedir. Doğrudan etkiler afet ve acil durum anında meydana gelen altyapı, ürünler, nüfus, kamuya ait malvarlıkları vs. gibi

durumlarda meydana gelebilir. Dolaylı etkiler ise doğrudan etkilerin sonucunda meydana gelip bu etkilere bağlı olarak uzun vadede meydana çıkabilen etkilerdir. Örneğin; ulaşım yetersizlikleri, susuzluk, üretim yapılan kalemlerin azalması veya tamamen bitmesi gibi (Vermeiren, 1989). İkincil etkiler ise birincil etkilerin aksine afet ve acil durumlar gerçekleştiğinde değil de bu durumların üzerinden belirli bir zaman geçtiğinde meydana gelen etkilerdir. Ekonomide, ülkenin büyümesinde, işverenin istihdam edebilme yeterliliğinde meydana gelen değişimleri ikincil etkilere dâhil edebiliriz (DPT, 1999)

Afetleri etkilerine göre değerlendirmeye aldığımızda en önemli etkinin can kaybı, yaralanma ve fiziksel olarak gerçekleşen kayıplar olduğunu söyleyebiliriz. Bunlara eşlik eden malvarlığı kayıpları da önemli sayılabilmektedir. Afetlerin etkilediği diğer alanlar ise sosyal, ekonomik ve psikolojik olarak sıraya konulabilir. Afetin etkileri çeşitli istatistiksel veriler kullanılarak açıklanmış olsa en önemli etkisinin yaşamın devam etmemesi olarak kabul edilebilir. İstatistiksel olarak küçük sayılacak bir doğal afet sonucunda çok fazla can kaybı meydana geldiği takdirde bu doğal afeti küçük bir afet olarak kabul edemediğimiz gibi bunun tam tersi olan istatistiksel olarak büyük bir doğal afetin sonucunda yaşanacak olan minimum can kaybından ötürü bu doğal afeti de büyük bir doğal afet olarak değerlendiremeyiz (Altun, 2018).

Deprem, tsunami, sel, yangın vb. gibi büyük insan kitlelerini etkileten doğal afetler kayıplara neden olarak bu afetlerin gerçekleştiği ülkelerin verilerine yansımaktadır. Doğal afetlerin yalnızca kayıplar değil farklı alanlarda da büyük etkileri olmaktadır. Bu alanların başında yaşamın sürdürüldüğü yerler gelmektedir. Yaşamın sürdürüldüğü alanlarda doğal afet yaşandığında yiyecek bulma, barınma, ısınma, giyecek bulma, eğitimden geri kalma vb. gibi olumsuz durumlar yaşanmaktadır. Bireyler psikolojik olarak da olumsuz durumlar yaşamakta ve bunların sonucunda buhranlar meydana gelebilmektedir (Mehta, 2007).

Doğal afetlerde ilk etapta fiziksel kayıplar ve can kayıpları etkiler arasında göze çarparken ilerleyen süreçlerde yaşanılabilecek olan ruhsal ve psikolojik etkiler de önem arz etmektedir. Bu psikolojik etkiler doğal afet sonrası hızlı ortaya çıkabilmekte ya da aradan geçen zamana karşın tazeliğini yitirmeden bireyi etkisi altına alabilmektedir. Bu psikolojik etkiler doğal afetlerden doğrudan etkilenen bireylerde gözlemlenebilirken aynı zamanda doğal afette görev alan personelde, doğal afete maruz kalmış olan bireylerin yakınlarında, sosyal medya ve ana akım medya tarafından bilgi sağlayan bireylerde de meydana çıkabilmektedir (Altun, 2018).

Afet Ve Acil Durumlarda Özel Gereksinimli Bireyler

Literatür tarandığında özel gereksinim ile ilgili birden fazla ve farklı boyutlarda tanım ve terimler yer almaktadır. Özel gereksinim kavramı geçmişten günümüze farklı terimlerle ve sıfatlarla nitelendirilmiştir. (Binet ve Simon, 1907, Eripek, 1990).

Özyürek (2000), özel gereksinimlileri bireysel farklılıklarından yola çıkarak içinde bulunduğu toplumu oluşturan diğer bireylerden, yaşlılarından farklı olacak şekilde gelişim gösteren ve ilerlemesi bir doğrudan meydana gelmeyen bireyler olarak tanımlamıştır.

Özel gereksinim kavramını ve bu kümede olan bireyleri doğru bir şekilde tanımlayabilmek için kavramla bütünleşik bir halde olan zedelenme, yetersizlik, engel terimlerini de açıklamak gerekliliği doğmaktadır. Zedelenme; maddi-manevi yaşanan yetersizlikler, kayıplar ve normal olmayan durumları ifade eder. Yetersizlik; zedelenme sonucunda gerçekleşen fiziksel-psikolojik işlevsel kayıpları ifade ederken engel ise herhangi bir yetersizliğe sahip olan bireyin toplumsal uyumda yaşadığı problemleri ifade etmektedir (Akçamete, 2009; Cavkaytar ve Diken, 2012; Eripek, 2005). Özel gereksinimli bireyler yapılmış tanımlarından yola çıkarak toplumun geneline göre dezavantajlı gruplardandır. Bu sebepten toplumun büyük kesimini etkileyen olaylardan daha fazla etkilenmeleri olasıdır.

Afet ve acil durumların gerçekleştiği toplum üzerinde yaralanma, salgın hastalıklara ve bulaşıcı durumlara neden olma, fiziksel değişimler, üzüntü ve kedere neden olma, ani gelişen panik ve şok durumlarına neden olma gibi etkileri mevcuttur (Çelebi, 2019). Afet ve acil durumlar genel olarak yaşandığı toplumda var olan düzeni bozan olaylardır. Bu toplumlarda bir kırılma noktasına yol açarken aynı zamanda bu olaylardan etkilenen kişi sayısının hızla artması ve bu etkilenme sonucunda insan yaşamının son bulmasına sebep olmaktadır. Toplumun yapıtaşları olan kadın, erkek, çocuk, yaşlı, özel gereksinimli bireylerde farklı düzeylerde ciddi sayılabilecek yetersizlik durumlarına sebep olmaktadır (Ciampi vd., 2011). Doğal afetler gerçekleştiği toplumun yaşam kalitesini kötü şekilde etkileyebilmektedir. Bu sebeple toplumda bulunan bütün paydaşların da dikkate alınarak müdahale etme iyileştirme stratejileri hazırlanırken işe koşulması gerekmektedir (Wilken, 2019; Madrid ve ark., 2006; Dempsey ve ark., 2019).

Afetlerden etkilenen bireylerin özellikleri farklılıklar göstermektedir. Müdahale ve iyileştirme programları hazırlanırken bu özelliklere dikkat edilmelidir. Risk grubunda olarak adlandırdığımız bireylerin çoğunluğunu bebekler, çocuklar, özel gereksinimli bireyler, hamileler, yaşlılar, süregen hastalığı olan bireyler oluşturmaktadır (Erdem ve Kaya, 2018). Özel gereksinimli bireyler doğal afetler sırasında farklı problemlerle mücadele etmek zorunda kalabilirler. Karşılaştıkları bu problemler özel bir alakayı ve bu bireylere sağlanacak olan hizmetteki yapılandırmaları gerektirebilir. Gereksinim türüne göre bireyin ihtiyaçları farklılıklar gösterebilir. Bu sebeple yardım malzemeleri ve araç-gereçlerde birtakım düzenlemeler yapılması gerekebilir (Wilken, 2019).

Gerçekleşen ve etki alanı büyük olan afet ve acil durumların bu olayların yaşandığı bölgede var olan insanlara etkileri sonucunda çeşitli düzeylerde yaralanmalar sebebiyle özel gereksinimli birey sayısında da artış gözlenmiştir (Kailes ve Enders, 2007).

Özel gereksinimli bireylerle yapılan çalışmalarda doğal afetlerde diğer bireylere nazaran ihtiyaçlarının farklılaştığı belirlenmiştir. Tıbbi malzemelerde, bakımda farklı gereksinimleri bulunmaktadır (Takada ve ark., 1995). Doğal afetleri yaşamış ve yaşaması muhtemel olan özel gereksinimli bireylerin, bu bireylerin ailelerinin, eğitimcilerinin sergilenmesi gereken davranışlar konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı ancak yardım konusunda hazır oldukları belirtilmiştir (Kırıkkaya ve Gerdan, 2018). Toplumun etkilenebilir grupları arasında yer alan özel gereksinimli bireyler ve bu bireylerin aileleri, birincil bakıcıları doğal afetlerden diğer gruplara göre daha fazla etkilenebilmektedir. Bu grupların afet öncesi ve sırasında tespit edilmesi ile doğal afetin yaşandığı bölgedeki kayıpların azaltılabilmesi sağlanabilir. Yalnızca kayıpların azaltılması değil doğal afetlerden meydana gelecek olan zararlara karşı daha dayanıklı bir toplumsal yapının inşa edilmesine yardım edecektir (Bilik, 2023).

Bilik (2023)'e göre doğal afetlerin olduğu dönemler toplumsal yaşamı derinden etkileyen ve rutini bozan durumlardır. Burada toplumun tamamının etkilenmesiyle birlikte özel gereksinimli bireyler ve bu bireylerin aileleri nispeten daha fazla etkilenebilmektedirler.

Özel gereksinimli bireyler doğal afetler gerçekleşmeden evvel yaşadıkları toplumun içinde herhangi bir kısıtlamaya uğramadan yaşamını sürdürebilirken afetlerin gerçekleşmesiyle birlikte birtakım zorluklarla mücadele etmek zorunda kalabilmektedir. Doğal afetler

öncesinde afet yönetimi çalışmalarına dahil edilmeyen, planlamalarda yer almayan özel gereksinimli bireyler afetler gerçekleştikten sonra büyük ölçülerde problemlerle baş başa kalabilmektedir. Bu problemler özel gereksinimli bireyin birincil bakıcısıyla arasında oluşabilecek kopukluklar ve yardım alamaması, yaşam destek materyallerinin hasar alması ve bu materyallere ulaşımın zorlaşması, toplanma ve barınma yerlerine ulaşımında ve yerleşmede yaşanan zorluklar olarak sıralanabilir. Bu bilgilerin ışığında toplumsal yapının doğal afete verdikleri reaksiyonlar farklılık gösterse de doğal afetlerden en çok etkilenecek grup özel gereksinimli bireylerdir (Arslan, 2023)

Dünyada bulunan bütün insanlar kadar özel gereksinimli bireylerin de afet ve acil durumlara ne zaman ne konumda yakalanacakları bilinmemektedir. Bu sebeple özel gereksinimli bireylerin günlük yaşantıları içinde afete hazırlıklı olması önem arz etmektedir. Afet ve acil durumlar gerçekleşmeden önce risk yönetimi konusunda gerçekleştiğinde ise iyileşme politikaları konusunda özel gereksinimli bireylerin gereksinim türlerine uygun şekilde ek olarak hazırlıklar yapması gerekmektedir (Alexander ve Sagramola, 2014).

Toplumların tamamını etkileyen doğal afetler özellikle özel gereksinimli bireyler ve bu bireylere bakım veren birincil bakıcılarını daha fazla etkilemektedir. Bireysel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeken özel gereksinimli bireyler doğal afetlerin gerçekleşmesiyle hâlihazırda dezavantajlı olan durumlarının artarak büyümesiyle daha fazla problem yaşamaktadırlar (Bilik, 2023).

Dünyada farklı bölgelerde oluşum gösteren doğal afetler neticesinde özel gereksinimli bireyler ciddi şekilde etkilenmişlerdir. Japonya’da 2011 yılında meydana gelen Tohoku Depremi’nde ve bu depreme bağlı gelişen tsunami ile yaşamı son bulan bireylerin yaklaşık olarak üçte ikisi özel gereksinimli bireylerden oluşmaktadır. Yine 2004 yılında Hint Okyanusu kıyılarında meydana gelen tsunamide de yaşamı son bulan bireylerin önemli kısmını özel gereksinimli bireyler oluşturmuştur. Endonezya’da özel gereksinimli bireylere eğitim veren okulların denetlenmesinden sorumlu olan kuruluş tarafından açıklanan bilgilere göre 145 çocuğun yarısının doğal afet anında yaşamının son bulduğu bildirilmiştir. Bunlara ek olarak 2010 yılında gerçekleşen Haiti Depremi neticesinde ise en az bir milyon özel gereksinimli bireyin doğrudan veya dolaylı olarak etkilendiği bilinmektedir (Stough ve Kang, 2015).

Özel gereksinimli bireylerin doğal afetler sırasında ve sonrasında günlük yaşama geçiş aşaması ile alakalı yeterli veri bulunmamaktadır. Valenti (2011) yaptığı çalışmada doğal

afetlerin sağlık alanındaki etkilerini incelerken özellikle OSB olmak üzere genel psikiyatrik rahatsızlıklardan etkilenen bireylere özellikle dikkat edilmesi gerektiğini söylemiştir. 6 Nisan 2009'da Orta İtalya'nın Abruzzo Bölgesinin Başkenti L'Aquila 6.3 şiddetinde yaşanan deprem sonucunda birçok birey bu afetin etki alanına girmiştir. Yapılan bu çalışma sonucunda depremi yaşayan ve depremi yaşamayan otizmlili bireylerin bir yıl süreyle gözlemlenmesi sonucunda depreme maruz kalan otizmlili bireylerin uyum becerilerinde anlaşılır derecede azalma izlenmiştir. 2009 yılında İtalya'da yaşanan bu deprem ve sonrasında ülkemizde de örneği görülen Kahramanmaraş merkezli depremler sonucunda toplumun her kesimi tarafından yaşanacak sonuçları bizlere göstermiştir. Türkiye'de de her türlü doğal afet sonucunda toplumun bireylerinin özellikle de kırılgan sosyal gruplar içerisinde bulunan özel gereksinimli bireylerin risk altında olduğu bir gerçektir. Afet yönetimi, afetten korunma, afete hazırlık becerileri toplumun her bir üyesi tarafından ulaşılabilir ve uygulanabilir olmalıdır (Türk, 2022).

Özel gereksinimli bireylere afet yönetim becerileri öğretilirken her bir özel gereksinim grubunun özellikleri göz önüne alınarak uygulanmalıdır. Afet öncesi meydana gelebilecek riskleri ve zararları azaltma, bireyselleştirilmiş destek programları geliştirme, afet anında korunma ve kaçınmaya ilişkin tatbikatlar düzenleme, tıbbi ve psikolojik ilkyardımlara ulaşma afet sonrasında ise psikososyal destekler ve iyileşme politikaları desteklenmeli ve uygulanmalıdır (Yılmaz vd., 2019).

Türk (2022), afet planlama aşamasında özel gereksinimli bireyler ve aileleri için yapılması gerekenleri belirtmiştir. Bunlar;

a- Özel gereksinimli bireyler bulundukları ortamlardaki kaçış noktalarına hakim olmalı ve yaşama alanındaki tehlikeye sebebiyet verebilecek öğelerin güvenliği sağlanarak tatbikatlar yapılmalıdır.

b- Aile, arkadaş, akraba, yakın çevre ve mahalli idare gibi paydaşlarla ortak bir kanal oluşturularak iletişim içinde kalınmalıdır.

c- Özel gereksinimli bireylerin sahip oldukları engel durumuna göre ihtiyaç duyabilecekleri özel malzemeler, su, en az iki hafta yetecek kadar yiyecek, düdük, el feneri, kıyafet, pil, nakit

para, hijyenik malzeme, kalem, defter vs. gibi afet ve acil durum halinde lazım olacak malzemelerin bulunduğu bir çanta hazırlanmalıdır.

d- İletişimi sağlayabilmek amacıyla ilk ulaşılabilecek kurum ve kişilerin listesi yapılmalıdır.

e- Afete dair riskler tespit edilerek afet gerçekleşmeden evvel iyileştirmeler yapılarak önlemler alınmalıdır.

f- Sarsıntı olması halinde devrilerek kaçış yollarını kapatabilecek eşyalar ve nesneler sabitlenmeli ve kaçış yolunun güvenliği sağlanmalıdır.

g- Afet ve acil durumun nerede ve ne zaman yaşanacağı önceden bilinemeyeceği için bulunan alanlardaki alternatif kaçış noktaları ve yaşam üçgenleri belirlenmeli ve tatbikatlar yapılmalıdır.

h- Özel gereksinimli birey ve onun yakın çevresinin ilk yardım kendilerine ulaşana dek temel ilk yardım bilgilerini bilip bunları uygulayacak düzeyde olmaları için tatbikatların yapılmalıdır.

Afet Ve Acil Durumlarda Özel Gereksinimli Bireyler Ve Müdahale Personeli

Afetler öngörülemeyen zamanlarda ve mekânlarda oluşum göstermektedirler. Bu afetler esnasında ve sonrasında maddi- manevi yüksek kayıplar meydana gelebilmektedir. Bu sebeple en önemli basamaklardan biri olan afete müdahale ekipleri ve yapılanmalardır. Bu yapılanmaların ve ekiplerin tamamının afete hazırlıklı olması ve gerekli eğitimleri alarak afetten zarar gören her bir birey için donanımlı olması gerekmektedir. Afete müdahale basamağında görev yapacak olan personelin eğitimlerinin uygun olması, sorumluluklarını yerine getirebilecek donanımda olmaları ve gelişen teknolojiye ayak uydurarak öğrenmeye ve gelişmeye açık olmaları gerekmektedir (İnan, 2020).

Özel gereksinimli bireyler için afet öncesi, sırası ve sonrası programları hazırlanırken uzman kişilerin desteği alınmalı ve bireylerin özellikleri dikkate alınarak programlar tasarlanmalıdır (Yılmaz vd., 2019). Özel gereksinim alanlarına göre hazırlanan programlarda ihtiyaç duyulan alana göre farklı materyaller ve teknolojik gelişmelerden yararlanılabilir. Bu programlar hazırlandıktan sonra programlar doğrultusunda özel gereksinimli bireylerle afet ve acil

durumlarla alakalı sık sık tatbikatlar yapılarak programın uygulanması kontrol edilmelidir (Kurnaz, 2018).

Doğal afetlere müdahalede bulunan birden çok personel vardır. Bu personeller profesyonel şekilde afetzedelere yardım götürmektedir. Profesyonel personellere farklı kurum ve kuruluş bünyelerinde bulunmaları, uzmanlık alanlarının farklılık göstermesi sebebiyle sağlık personeli, acil yardım personeli, kurtarma personeli gibi isimler verilmektedir (Goldmann ve Galea 2014). Afetlerde faal olarak görev yapan kurtarma ve yardım personelinin bu görevler sonucunda psikolojik olarak sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Bunun önüne geçebilmek ve iyileşmeyi sağlayabilmek amacıyla hizmet içi eğitimler ve psiko-sosyal desteklerin verilmesi, çalışma şartlarının düzeltilerek personele destek sağlanması gerekmektedir. Bu şekilde hizmet veren personelin de problem yaşamasının önüne geçilebilir (Raphael vd. 1983).

Bir doğal afet anında ve sonrasında afete müdahale edecek paydaşlardan olan kurum ve kuruluşların bu afetten farklı şekillerde etkilenmesi olasıdır. Bu etkilenmeler kurum varlığının son bulması, varlığın zarar görmesi ve itibarın iyileştirilmesi gibi sonuçlar doğurabilmektedir (Fearn, 2016). Afet ve acil durumlarda bunlara müdahalede bulunacak personellerin varlık gösterdikleri kurum içindeki iletişimleri, anında müdahale ve karar alma becerileri, tempoya ayak uydurabilme yetenekleri ve çalışma sahasında birlikte hareket edebilmeleri önemli bulunmaktadır (Çınar ve Cengiz, 2022).

İlgili Araştırmalar

Yurtiçi Araştırmalar

Ülkemizde doğal afetlerde özel gereksinimli bireylere müdahale kapsamında sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. AFAD personelinin doğal afetlerde afetzedelere müdahaleleri kapsamında yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmaların amacı, yöntemi, katılımcıları ve bulgularını da kapsamak suretiyle kısa bir özetine yer verilmiştir.

Savaş (2015) yaptığı çalışmada bütün dünya çapında Dünya Sağlık Örgütü (WHO) verilerine göre afetler sebebiyle 35 milyon insanın yerleşim yerlerinden olduğu ve bu insanların

yaklaşık olarak 3,5 ile 5 milyonunun özel gereksinimli bireylerden oluştuğu gerçekliğinden yola çıkarak bu bireylerin afetlerdeki ihtiyaçlarına değinmiştir. Çalışmada afet durumlarında özel gereksinimli bireylerin adaletsizlikle karşılaşmadan bu bireylere müdahalede kullanılan planların yeniden düzenlenerek işlevsel hale getirilmesi amaçlanmıştır.

Ünal ve Akın (2017) çalışmasında ülkemizde hâlihazırda bulunan ve AFAD tarafından inşa edilen geçici konutların bedensel engelli bireylere uygunluğunun incelenerek tespit edilmesi ve bunun sonucunda öneriler geliştirilmesini amaçlamıştır. Çalışma bedensel engelli bireylerin inşa edilen geçici konutu deneyimlemesi ile gerçekleştirilmiş ve veriler toplanmış bu veriler sonucu öneriler geliştirilerek AFAD ile öneriler paylaşılmıştır. Geliştirilen öneriler kazanılmış haklara ulaşabilmek ile alakalıdır. Yine Ünal ve Akın (2021) yaptığı çalışmada geçici afet konutlarını ortopedik engellilerin ulaşılabilirliği açısından irdilemiş, oluşan afet durumunun üzerinden geçen üç yılda afetzedeler için geçici olarak inşa edilen afet konutlarının özel gereksinimli bireylerin ulaşılabilirliğinin öneminin altını çizmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada AFAD'ın hâlihazırda kullandığı genel ve özel gereksinimli bireyler için tasarlanan konutları Engelliler İçin Evrensel Standartlar Klavuzu'nda bulunan şartlara göre değerlendirmeye alınmış ve anket yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır. Bu çalışmanın sonucunda elde edilen verilere göre hâlihazırda var olan ve engelliler için oluşturulmuş olan afet konutlarının bedensel engelli bireylerin ihtiyaçlarını karşılayamadığı, bu ihtiyaçların karşılanması için afet konutlarının revize edilmesi ve yeniden tasarlanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Orhan ve Keskinok (2019) yaptığı çalışmada özel gereksinimli bireylerin ve özel gereksinimi olan toplum içinde yer alan diğer dezavantajlı grupların afet sonrasında değil de afet gerçekleşmeden evvel afetten sakınımları ile ilgili mekânsal anlamda planlamaların gerçekleştirilmesi konusuna dikkat çekmiştir. Bu çalışmanın yapılmasıyla sadece özel gereksinimli bireyler değil farklı sebeplerden kırılgan gruplar arasında yer alan bireylerin de dikkate alınarak geniş bir alanda mekânsal planlamanın yapılması amaçlanmıştır. Araştırmada imar mevzuatının incelenerek bu mevzuata kırılgan grupların nasıl ve ne şekilde bütünleşmiş olabileceği düşünülerek yeniden yapılandırılmalı ve kırılgan gruplar içerisinde yer alan bireylerin afetlerin gerçekleşmesi sürecinde nasıl etkilendiği ve afet sonrasında iyileşme kapsamında ne tür sorunlar yaşadıkları ve bunların giderilmesine yönelik ne gibi önlemler alınacağı konularında araştırmalar yapılarak uygulamaya geçirilmelidir sonucuna ulaşılmıştır.

Çakır ve Atalay (2020) ‘Afetlerde Özel Gereksinimli Grup Olarak Yaşlılar’ başlıklı makalesinde yaşlı insanların genç insanlara nazaran hastalıklarının varlığının çoğalmas ve fiziksel bakımdan hareket güçlükleri yaşamaları gibi özel gereksinimleri baz alınarak yapılan uygulamaları incelemeyi ve bu incelemeler ışığında ülkemiz için yeni öneriler geliştirmeyi amaçlamışlardır. Çalışma kapsamında Japonya, Amerika Birleşik Devletleri(ABD) ve Avrupa ülkelerinde meydana gelen afet ve acil durumlarda yaşlı gruplara ne gibi uygulamalar gerçekleştirildiği incelenmiş ve bu doğrultuda afet yönetiminin planlanmasında dezavantajlı grup olan yaşlılarda da planlamanın geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur. Araştırmanın bitiminde ise afet yönetiminde uygulanan politikaların afete müdahale edebilme yeterliliğini ve afetin gerçekleştiği toplumun afete karşı direncini artıracığı sonucuna varılmıştır.

Türk (2022) yaptığı çalışmada afet yönetimi modelini var olan engel gruplarının gereksinimleri ve yetersizlikleri birlikte baz alınmıştır. Çalışma sırasında özel gereksinimli bireylerin afet yönetimi deprem özelinde ele alınarak değerlendirilmeye alınmıştır. Bu çalışmanın amacı özel gereksinimli bireyler ve bu bireylerin mensubu olduğu ailelerin deprem yaşanması durumunda yapması gereken davranışları belirleyerek bireyin ve ailesinin afete karşı bilinçlenmesini sağlayarak deprem sonucunda meydana gelecek olan zararı en aza indirmeye çalışmaktır. Bu amaçtan yola çıkılarak deprem özelinde afet yönetimi basamakları incelenmiş ve bu basamaklar stratejik olarak ele alınarak deprem özelinde özel gereksinime duyarlı afet yönetimi belirlenmiştir.

Çakı (2022) yaptığı çalışmada afet yönetişiminde sivil toplum ve güven algılarını incelemiştir. Makalenin amacı afetler gerçekleşmeden önce ve afetler gerçekleştikten sonra afetin yönetiminde rol oynayan kurum ve kuruluşların ve bunların arasındaki güven ilişkisinin incelemesidir. Bu çalışmada Balıkesir ili özel durumu çerçevesinde nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanılması ile incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda sivil toplum örgütlerine duyulan güvenin kamu kurum kuruluşlarına duyulan güvenden daha az olduğu ve güveni sağlayan kamu kurumları arasında ilk sırada belediyelerin yer aldığı vurgulanmıştır.

Yanardağ ve Türkoğlu (2022) yaptıkları çalışmada COVID-19 sürecinde özel gereksinimli bireylere bakım veren kişilerle görüşmüş ve onların bu bakım sürecindeki deneyimlerine ilişkin görüşlerini belirlemiştir. Bu çalışmaya özel gereksinimli bireylerin bakımını sağlayan

on iki anne katılmış ve bu on iki anne ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda bu bireylerin bakımını sağlayan kişiler bu süreci yorucu, uzun ve yıpratıcı olarak betimlemiş, covid-19 tedbirleri gereği evde kalmanın problem davranışların kontrolünü zorlaştırdığını belirtmişlerdir. Bakımı sağlayan kişilerin aile bireyleri, yakın çevrelerinde bulunan bireyler ve eğitimi gerçekleştiren öğretmenler dışında yer alan farklı kurum kuruluşlardan veya kişilerden yardım görmedikleri gerçekleşmesi öngörülebilir farklı bir afet durumunda da bu kişilerin maddi ve manevi destek görebilmesi amacıyla çalışmaların yapılması önerilmiştir.

Pakalın ve Mersin (2023) yaptıkları çalışmada görme yetersizliği, işitme yetersizliği, zihin yetersizliği ve bedensel yetersizlik alanlarında olmak üzere dört alanı dâhil ederek bu alanlarda gelişim gösteren bireylerin deprem anında etkilenmeleri ve bu etkilenmeyi ve bundan doğacak riski en aza indirebilmek için ailelerin, öğretmenlerin, yerel yönetimlerin nasıl davranmaları hakkındaki bilgileri toplamışlardır. Çalışmanın sonucunda mevcut halde bulunan kamu kurum kuruluşlarına ait binaların özel gereksinimli bireyler için uyarlanması ve afet durumunda kullanılabilir hale getirilmesi, deprem farkındalığının artırılabilmesi amacıyla çalışmalar gerçekleştirilmesi, okullardaki özel gereksinimli bireylerle ilgilenen personelin ve öğretmenlerin de hizmet içi eğitimlerle bilinçlendirilmesinin gerekliliği gibi genellemelere ulaşılmıştır.

Gönen (2023) yaptığı çalışmada doğal afetlerde özel gereksinimli bireylere müdahalede sürecinde UMKE personelinin müdahalelerini derinlemesine ele alarak incelemiştir. Çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması olarak desenlenmiştir. 14 UMKE görevlisinden yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman incelemesi yoluyla veri toplanmıştır. Araştırma sonucunda UMKE personelinin özel gereksinimli bireyleri tanıma, müdahale etme vb. durumlarda güçlükler yaşadığı sonucuna varılmıştır. Bu güçlüklerin giderilebilmesi amacıyla personele eğitimler düzenlenebileceği önerisinde bulunulmuştur.

Yurtdışı Araştırmalar

Hemingway ve Priestley (2006) yaptıkları çalışmada dünya literatüründe özel gereksinim durumunun savunmasızlık olarak tanımlanmasından yola çıkarak dünya çapında iki önemli felaket olan 2004 Asya Tsunamisi ve 2005 Katrina Kasırgasında özel gereksinimli bireylerin hassasiyetlerini araştırmışlardır. Sosyal model analizi kullanarak özel gereksinimli bireylerin

afetler sırasında yaşadıkları kırılganlık durumunun onların özel durumlarına değil de sosyal çevrede oluşturulmuş olan dışlanma ve dezavantaja dayandırmışlardır. Araştırma sonucunda meydana gelen doğal afetlerden etkilenen özel gereksinimli bireyler için en önemlisi düşük gelir seviyesindeki toplumlardaki özel gereksinimli bireyler için büyük felaketlere dönüştüğü ve özel gereksinimli bireyler için kurulan güçlü örgütlerin ve sosyal model yaklaşımlarının savunmasız olarak atfedilen özel gereksinimli bireylerin afetlere karşı daha fazla korunması ve iyileştirilmesi aşamalarında faydalı olabileceğine ulaşılmıştır.

McGuire ve arkadaşları (2007) çalışmalarında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde bulunan yaşlı yetişkinlerin afetler sırasında tahliye edilmesi ve tahliyeden doğan etkileri incelemişlerdir. İki eyaletten davranışsal risk faktörü gözetim sisteminde yer alan verileri analiz ederek afetler sırasında afete müdahale eden ekiplerin yaşlılar, engelliler vs. gibi gereksinim grupları hakkında sayısal veriye ve temel bilgilere ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşmışlardır. Bu temel bilgilere sahip olan tahliye ekibinin hem afet anındaki müdahale de hem de afet sonrası barınma, tedavi gibi ihtiyaçların karşılanmasında daha verimli olabileceği sonucuna varılmıştır.

Stough ve Peek (2010) ' in çalışmasında afet sırasındaki engelli bireyler ve afet sırasındaki çocuklarla ilgili veri toplamıştır. Yoksulluk, risk altında olma, kayıp ve birincil bakıcıdan ayrılma durumlarına karşı daha fazla hassasiyet, ebeveynler üzerinde var olan baskıların artmasıyla engelli çocukların afetlerde daha fazla etkilenebileceği saptanmıştır. Afet sonrasında tıbbi yardımlar, sosyal yardımlar, hızlı bir şekilde gerçekleşmediği sürece kötü sonuçların meydana gelebileceği belirtilmiştir.

Baker ve Cormier (2013) yaptıkları çalışmada özel gereksinimli bireylerin afetler ve sonrasında farklı bakım ihtiyaçlarının doğabilmesinden kaynaklı bu bireylerin içinde bulundukları ailelerin afete hazırlıklı olmalarının sağlanmasının etkilerini araştırmışlardır. Çalışmada afete karşı hazırlık becerilerinin edinilmesinin coğrafi koşullara göre farklılıklar içerip içermediğinin belirlenebilmesi için eğitimler verilmiş ve bunun sonuçları değerlendirilmiştir. Temelde var olan bilgilerini ve eğitimden sonraki bir aylık süreci değerlendirebilmek amacıyla ön test- son test uygulanmış ve bunun sonucunda temel bilgileri konusunda başlangıçta coğrafi konumun da belirli bir fark yaratmamasına rağmen eğitimler sonucunda belirgin farklara rastlanmıştır.

Ronoh ve arkadaşları (2015) yaptıkları çalışmada özel gereksinimli çocuklar ve afet riskinin azaltılmasına yönelik bir inceleme gerçekleştirmişlerdir. Özel gereksinimli bireylerin afet riskinin azaltılmasına yönelik çalışmalara dâhil edilmesi veya bu çalışmaların dışında tutulmasının kaynak oluşturmada oynadığını rol analiz edilmiştir. Saha çalışması yapılmamış sadece yapılan çalışmalar incelenmiştir. Özel gereksinimli bireyler afet riskinin azaltılması çalışmalarına katılımları göz ardı edilmektedir. Bu da özel gereksinimli bireylerin kaynaklara erişmesinde zorluk çıkarabilirken tehlikelerle karşı karşıya kalmaları durumunda savunmasız kalabilirler. Bu sebeple araştırmacılar ve afet planlamacıları afete uğrama sırasında insanları daha güçlü hale getirme ve kapasitelerini tanımaya gereksinim duymaktadırlar.

Kousky (2016) çalışmasında iklim değişiklikleri sonrasında meydana gelen etkilerin çocuklar, özel gereksinimliler ve bu grupların gelişmekte olan ülkelerde daha fazla risk altında olduğunu söylemiştir. Afetler sürekli büyük yıkımlara neden olurken çocuklar fiziksel, psikolojik ve farklı şekillerde etkiler yaşayabilmektedir. Afet durumunda çocukların ve ailelerinin etkilenmelerini azaltabilmek adına bazı politikaların geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur. Var olan kurtarma, iyileştirme programlarının geliştirilerek kullanılmasının etkili olacağını belirtmiştir.

Bothe ve arkadaşları (2018) çalışmalarında afetlerde mağdur olan bireylerin yarısına yakını çocukların oluşturduğu bilgisinden yola çıkarak yurtiçinde ve yurtdışında afetlerden etkilenen çocukların sayısını, karşılaştıkları riskleri, yardımcı olan programları ve eğitim programlarını incelemişlerdir. Afete maruz kalan çocukların uzun süreli tıbbi ve psikolojik desteğe ihtiyacı olduğu ve bu afetlere maruz kalan çocukların özel gereksinimleri doğrultusunda daha fazla yardımcı olacak personelin eğitilmesine ve sahada görevlendirilmesine ihtiyaç duyduğu sonucuna varmışlardır.

Ahmadi ve arkadaşları (2018) çalışmalarında doğal afetler sonrasında özel gereksinimli yaşlı bireylerin sağlık ihtiyaçlarını araştırmışlardır. Çalışmanın amacı literatür incelemesi yaparak doğal afetler gerçekleştikten sonra özel gereksinimli yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına dair var olan bilgilere genel ve yeni bir bakış açısı getirmektir. Niteliksel içerik analizi kullanılarak 27 makale analiz edilmiştir. Çalışmada doğal afetlerde farklı ve özel gereksinimi olan yaşlı bireyler için planlamalar yapmanın önemi vurgulanmış ve bu planlamaları yapanlar ve planlamaların uygulayıcısı olan uzman ekiplerin doğal afetlerden kurtarma süreçlerinde bu

bireylerin sağlık ihtiyaçları ve özel durumlarını dikkate almaları gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

Quaill ve arkadaşları (2018) yaptıkları çalışmada fiziksel engelli bireylerin doğal afetlerdeki deneyimlerini araştırmışlardır. Literatür bütünleyici bir yaklaşım izlenerek incelenmiştir. Çalışma sonucunda fiziksel engelli bireylerin doğal afetleri yaşarken ciddi zorluklarla karşılaştıkları ifade edilmiştir. Bu zorlukların aşılmasında ve geliştirilen politikalara destek olabilmek amacıyla özel gereksinimli bireyler çalışmalara ortak edilirse daha yapıcı programlar hazırlanabilir ve fayda sağlayabileceği sonucuna varılmıştır.

Malpass ve arkadaşları (2019) yaptıkları çalışmada özel gereksinimli bireylerin afet durumlarında barınmanın gerçekleştiği yerlerdeki deneyimlerine dair bir derleme yapmışlardır. Bu alanda literatürde fazla çalışma yer almamaktadır ve yazarlar altı adet çalışmayı incelemişlerdir. Araştırmanın amacı literatürü tarayarak hâlihazırda var olan boşlukları tespit etmek ve yeni yapılacak planlamalarda bu boşlukların doldurulmasını sağlamaktır. Araştırmada farklı doğal afetler sonucunda özel gereksinimli bireylerin çeşitli barınma deneyimleri araştırmışlardır. Bu araştırmanın açtığı yolda daha fazla araştırma yapılması devletlerin afet ve acil durum sonrası özel gereksinimli bireylerin barınma problemlerine daha akılcı çözümler getirmesini kolaylaştıracaktır.

King ve arkadaşları (2019) alışmalarında Solomon Adaları'nda özel gereksinimi de içine alan doğal afet yönetiminin önündeki engelleri araştırmışlardır. Çalışmada dokuz özel gereksinimli birey ve bu bireylere bakım veren iki bakıcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda Solomon Adaları'nda bulunan özel gereksinimli bireylerin doğal afet yönetiminde görünmez varsayıldığı ve herhangi bir çalışmaya katılmadığını göstermiştir. Özel gereksinimli bireylerin dâhil edilmemesi engelin beraberinde gelen dezavantajlı durumlardan kaynaklanabilmektedir. Yönetim ve sivil toplum kuruluşları da özel gereksinimli bireylere afet sırasında müdahalede ve afet sonrasında iyileştirme çalışmalarında nasıl davranacağını bilmemektedir ve herhangi bir eğitim almamışlardır. Çalışmanın sonucunda farkındalık çalışmaları düzenlenerek Solomon Adaları'ndaki özel gereksinimli bireylere yönelik negatif yargılarla mücadele edilebilir ve doğal afetler sonrasında daha iyi sonuçlara yol açabilir önerilerinde bulunulmuştur.

Maltais (2019) yaptığı çalışmada dünyada birden çok afet gerçekleştiğini ve bu afetlerden en fazla etkilenen kesimin özel gereksinimliler ve özel gereksinimli yaşlı bireyler olduğunu ifade etmiştir. Araştırmanın amacı yaşlıları afetlere karşı savunmasız bırakan ve onları genç yetişkinlere göre daha dezavantajlı yapan durumları belirleyerek sağaltım planlarına katkı sağlamaktır. Araştırmanın sonucunda ise özel gereksinimli yaşlı bireylerin afet ve acil durumlarda ihtiyaçları olan yardımlara ulaşmada güçlük çektiklerini ve afetler sonrasında sağlık konusunda sorunlar yaşadıkları ve bunların normal gelişim gösteren bireylere oranla daha fazla gerçekleştiği kanısına varılmıştır.

Kawasaki ve arkadaşları (2023) yaptıkları çalışmada özel gereksinimli bireylerin devam ettikleri okullarda doğal afetlere karşı hazırlıklı olma becerilerini araştırmışlardır. Okullar afet durumlarında güvenli sığınaklar arasında sayılabilir ancak burada özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçlarına dair yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu çalışmanın amacı Japonya’da bulunan özel gereksinimli bireylere hizmet veren okulların olası afet durumuna karşı hazırlık durumlarını araştırmaktır. Ülke genelindeki 531 okula anket dağıtılarak çalışma verileri toplanmıştır. Çalışmanın sonucunda farklı düzeylerdeki özel gereksinimli bireylerin eğitim gördükleri okulların arasında doğal afetlere hazırlıklı olma konusunda belirgin bir farklılık izlenmemiştir. Ancak güvenli sığınak olarak belirlenen okulların diğer okullara nazaran daha hazırlıklı durumda olduğu tespit edilmiştir.

İstiansyah ve arkadaşları (2023) yaptıkları çalışmada çeşitli ülkelerde geliştirilen teoriler, araştırmalar, planlamalara dayanarak özel gereksinimli bireyler için afete hazırlık becerilerinin geliştirilebilmesi ve iyileştirilebilmesi için Endonezya Hükümetine yol gösterici olması amacıyla araştırmalar yapmışlardır. Çalışmanın sonunda elde edilecek olan verilerin hükümetin afeti her yönüyle iyi kavraması ve müdahale stratejileri geliştirebilmesi amacıyla kullanılması öngörülmüştür. Aynı zamanda özel gereksinimli bireylerin de strateji geliştirme çalışmalarına katılmalarının önemi vurgulanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma doğal afetlerde özel gereksinimli bireylere müdahale kapsamında AFAD personelinin yeterliklerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi amacıyla desenlenmiş nitel bir durum çalışmasıdır.

Durum çalışması belirli bir sistemin nasıl yapılandığını ve çalıştığını inceleyerek o konuda bilgi toplamak amacıyla birden fazla veri toplama yöntemi kullanılarak ayrıntılı bir şekilde incelemeyi kapsayan bir yaklaşım türüdür (Chmiliar, 2010). Meriam (2013)'a göre durum çalışması ise sınırları belirli olan bir sistemin en ince ayrıntısına kadar incelenerek betimlenmesini içermektedir. Creswell (2007) ise durum çalışmasını, araştırmayı yapan araştırmacının sınırları belirlenmiş durumları belirli bir zaman içerisinde derinlemesine bir şekilde ve farklı teknikler kullanarak incelemesini içeren yaklaşım olarak tanımlamıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcılarını AFAD'da görev yapan ve araştırma sürecine gönüllülük esasına bağlı olarak katılım gösteren 11 personel oluşturmuştur. Katılımcıların belirlenmesi amacıyla amaçlı örneklem türlerinden olan ölçüt örnekleme seçilmiştir. Ölçüt örnekleme; önceden belirlenmiş olan önem ölçütlerini yansıtan bütün durumları değerlendirmek ve gözden geçirmektir (Yağar ve Dökme, 2018).

Ölçüt örnekleme ile araştırmaya katılacak bireylerde bulunması gereken özellikler şunlardır:

a-Katılımcıların doğal afetlerde özel gereksinimli bireylere müdahale kapsamında deneyimlerini daha iyi ifade edebilmeleri açısından en az 1 yıl AFAD'da görev yapıyor olmaları,

b- Görüşme öncesinde yaşanmış herhangi bir doğal afet durumunda görev almış olması,

c-Araştırma sürecinde katılım konusunda gönüllü olmalarıdır.

Araştırmaya başlayabilmek için Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'na başvuruda bulunulmuş ve başvurunun sonucunda Etik kurul İzni alınarak araştırma süreci başlatılmıştır. Katılımcıların belirlenebilmesi amacıyla araştırmacı Tokat AFAD Müdürlüğü'ne gitmiş ve burada araştırmanın konusu, amaçları, kapsamı ve araştırmaya katılacak bireylerin sahip oldukları haklar hakkında bilgi paylaşımında bulunmuştur. Bu paylaşım sonucunda araştırmaya gönüllülük esasına dayalı olarak katılım göstermek isteyen 11 katılımcı ile çalışmaya başlanılmıştır. Çalışmaya katılım gösteren bireylerin özellikleri Tablo 4' de belirtilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı Numarası	Yaş	Eğitim Durumu	AFAD Görev Süresi	Özel Gereksinimli Yakın/ Tanıdık	Özel Gereksinimlilerle İlgili Eğitim
Personel 1	50	Lisans	13	Yok	Yok
Personel 2	36	Lisans	13	Yok	Var
Personel 3	42	Lisans	19	Var	Yok
Personel 4	41	Lisans	11	Var	Var
Personel 4	47	Lisans	23	Yok	Var
Personel 5	47	Lisans	19	Yok	Yok
Personel 6	49	Lisans	23	Yok	Var
Personel 7	44	Lisans	10	Var	Yok
Personel 8	39	Lisans	11	Var	Yok
Personel 9	35	Lisans	15	Var	Yok
Personel 10	46	Lisans	20	Yok	Var
Personel 11	48	Lisans	22	Var	Var

Tablo 4 incelendiğinde Katılımcıların tamamının erkek olduğu ve yaş aralıklarının 35-50 arasında değiştiği saptanmıştır. Katılımcıların tamamı Tokat AFAD bünyesinde çalışmakta olup görev süreleri 11-23 yıl arasında değişmektedir. Tamamının Lisans düzeyinde eğitime sahip olduğu görülmüştür. Katılımcılardan 6 tanesinin özel gereksinimli bir yakını/tanıdığı bulunurken geriye kalan 5 tanesinin ise özel gereksinimli bir yakını/tanıdığı

bulunmamaktadır. Ek olarak katılımcıların 6 tanesi özel gereksinimli bireylerle ilgili eğitim almışken geriye kalan 5 tanesinin ise böyle bir eğitimi bulunmamaktadır.

Veri Toplama Araçları

AFAD personelinin doğal afetlerde özel gereksinimli bireylere müdahalesinin yeterliklerinin incelendiği bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, katılımcıların belirlenmiş olan konu üzerindeki duygu ve düşüncelerinin anlaşılmasının amaçlandığı, görüşmeler gerçekleşmeden evvel hazırlanmış olan soruların katılımcıya yöneltilmesi suretiyle uygulanan ve görüşme sırasında gereklilik duyulduğu durumlarda soru ekleme ve çıkarma yapılabilen veri toplama tekniğidir (Ekiz, 2003). Yarı yapılandırılmış görüşmeler uygulandığı sırada uygulamacıya kolaylık sağlamaktadır. Uygulama sırasında akla gelen yeni maddeler eklenmesine olanak tanımakta ve uygulamacının katılımcıyı gözlemleyerek anlamasına fırsat tanımaktadır (Glesne, 2014).

Araştırmacının Rolü: Araştırmacı Miraç ENSAR ŞENER içinde yaşadığımız dönemlerde artış gösteren ve halkın büyük bir kısmına etki eden afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireylere verilen müdahale hizmetlerini araştırmış ve ülkemizde afet ve acil durumlara müdahale konusunda yetkilendirilmiş başlıca kuruluşlardan olan AFAD'ın rolünü merak ederek araştırmasında bu konuyu amaç edinmiştir. Araştırmacı verilerin toplanması, toplanan verilerin analiz edilmesi, bulguların meydana getirilmesi ve tartışmanın oluşturulması basamaklarında etkin olarak görev almıştır. Araştırmada veriler demografik bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken alanyazında yayınlanan araştırmalardan ve resmi kurumlar tarafından yayımlanan dokümanlardan yararlanılmış ve araştırmanın amacına yönelik sorular yazılarak bir soru havuzu oluşturulmuştur. Araştırmacı soru havuzundaki sorulardan araştırmanın amacına yönelik olmayanları çıkarmış, benzer olanları birleştirerek bir eleme yapmıştır. Daha sonra tez danışmanı tarafından verilen dönütlere göre sorularda tekrar düzenlemeler yapılmıştır. Tüm bunların ardından görüşme soruları özel eğitim alanında ve özel gereksinimli bireyler üzerine çalışmaları olan 3 uzmana gönderilerek görüşleri alınmıştır. Uzmanların dönütlerine göre revize edilen yarı yapılandırılmış görüşme formuna son hali verilmiştir. Görüşme soruları aşağıdaki gibidir.

Görüşme Soruları

1. Özel gereksinimli birey kavramına dair bilgileriniz nelerdir?
2. Özel gereksinimli bireyler sizce afet ve acil durumlarda nelerle karşılaşabilirler?
3. AFAD personeline doğal afetlerde özel gereksinimli bireylere nasıl müdahale edilmesi gerektiğine yönelik eğitim verilmesi hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
a) Bu eğitimin ne zaman başlanması gerektiğine dair görüşleriniz nelerdir?
4. Doğal afetlerde özel gereksinimli bireylere müdahale ile ilgili kurumunuzda ne tür etkinlikler yapılmaktadır?
a) Bu etkinliklerin yeterliliği hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
5. Bir doğal afet anında müdahale edeceğiniz bireyin özel gereksinimli bir birey olduğuna nasıl kanaat getirirsiniz?
6. Doğal afet anında müdahale edeceğiniz bireyin özel gereksinimli olduğunu anladığınızda müdahale tarzınızda/tavrınızda ne gibi değişiklikler meydana gelir?
7. Doğal afet anında müdahale kapsamında özel gereksinimli bireye nasıl bir müdahalede/uygulamada bulunursunuz?
8. Doğal afet anında özel gereksinimli bireyle nasıl iletişim kurarsınız?
9. Görüşmememize eklemek istediğiniz herhangi bir bilgi var mı?

Veri Toplama Süreci

Görüşme sorularının hazırlanmasının ardından etik kurul izni alınmış ve iznin alınmasıyla görüşmelere başlanmıştır. (EK 1) Yarı yapılandırılmış görüşme formu, gönüllü katılım formu (EK 3) ve demografik bilgi formu (EK 2) araştırmacı tarafından Tokat AFAD binası toplantı salonunda arama kurtarma biriminde çalışan 11 kişi ile birer olmak kaydıyla yüz yüze olacak şekilde uygulanmıştır. Araştırmacı görüşmeler sırasında öncelikle kendini tanıtmış ve araştırmacının amacı, bu araştırmadan elde edilecek verilerin nerede ve ne şekilde kullanılacağına dair bilgiler verdikten sonra oluşturulan demografik bilgi formunun doldurulmasını sağlayarak görüşmeye başlamıştır. Ardından ses kaydını açmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan soruları katılımcılara yönelterek görüşmenin tamamlanmasını sağlamıştır. Her bir katılımcıyla ortalama 3-4 dakikalık zaman dilimlerinde görüşülmüş ve veriler toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmalarda araştırma sırasında toplanan verilerin analiz edilmesinde genellikle betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmaktadır. Betimsel analize göre yapılan veri analizinde veriler ayrıntılı bir şekilde incelenir ve bu incelenme sonucunda yeni kavramlar ile bu kavramları birbirine bağlayan ara kavramlar meydana getirilir. İçerik analizi ise veri analizinde benzer özellikler taşıyan verilerin belirlenen kavram ve temalar etrafında kümelenerek anlaşılr şekilde düzenlenmesini amaçlar (Baltacı, 2017; Guba ve Lincoln, 1994; Maxwell, 2008; Pope vd., 2006). Bu çalışmada içerik analizi kullanılarak veriler açıklanmıştır.

İçerik analizi yapıldığı süreçte yapılan görüşmeler sırasında alınan ses kayıtları bir metne aktarılmıştır. Katılımcı AFAD personeline P1, P2... P11 şeklinde isimler verilmiştir. Metne dökülen ses kayıtları birden fazla kez okunarak kodlamalar yapılmış ve yapılan kodlamalardan da temalar ve alt temalar elde edilmiştir. Katılımcı personelin sorulara verdikleri cevaplardan oluşturulan kodlamaları söyleme sayıları frekans değeri olarak gösterilmiş ve personelin cevapları doğrudan alıntılar yapılarak açıklanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde AFAD personelinin doğal afetlerde özel gereksinimli bireylere müdahalesinin yeterliliklerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılan yarı yapılandırılmış görüşme formlarından elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Katılımcı personellerin verdikleri cevaplar gizlilik esas alınarak kodlanarak personel ifadesine karşılık “P” kodu verilmiş ve katılımcı numarası da yazılarak “P1,P2...” şeklinde ifade edilmiştir.

1. AFAD Personelinin “Özel Gereksinimli” Kavramına Ait Bilgileri

AFAD personelinin özel gereksinimli kavramına ait bilgilerinden oluşan veriler aşağıda bulunan Tablo 5’te yer verilmiştir.

Tablo 5. AFAD Personelinin “Özel Gereksinimli” Kavramına Ait Bilgileri

“Özel Gereksinimli” Kavramına Ait Bilgiler	f
Zihinsel Yetersizlik	6
Bedensel Yetersizlik	5
Engelli Bireyler	4
Yaşlılar	1
İşitme Yetersizliği	1
Çocuklar	1

Arama- kurtarma çalışmalarında faal olarak görev yapmış olan AFAD personelinin bazıları özel gereksinimli birey kavramının tanımlanmasında alt alanlara vurgular yapmışlardır. Personellerin bazıları bedensel yetersizlik, zihinsel yetersizlik kavramlarını kullanırken personelin birçoğu da özel gereksinimlilik kavramına dair bilgilerini genellemeler yaparak engelli birey kavramı altında toplamışlardır. Personelin az bir kısmı ise yaşlı ve çocuklar başlığında özel gereksinimlileri tanımlamışlardır. Özel gereksinimlilik kavramını farklı şekillerde açıklayan personellerin ifadeleri şu şekildedir;

P1: Özel gereksinimli birey dediğimiz zaman bizim ilk aklımıza gelen engelli vatandaşlarımız, inceleme gruptaki vatandaşlarımız, çocuklar, yaşlılar, engelliler bunlar geliyor.

P5: Özel gereksinimli bireyler dediğimiz zaman her türlü engelli bireyi anlıyorum yani işitme engelli olabilir zihinsel engelli olabilir fiziksel engelli olabilir. Yani normal insanların dışındaki herhangi bir özel gereksinimi olan işte ihtiyaç duyan birey.

P8: Özel gereksinim şeyi olan bireyler aklımıza geliyor yani bu işte bedensel engeli olabilir, zihinsel engeli olabilir işte görme bozukluğu zihinsel dediğimiz bozukluklar bu tarzda olan bireyler aklımıza geliyor.

P9: Yani kendi kendini idame edemeyen ve başka birilerinin yardımına ihtiyacı olan kişiler olduğunu düşünüyorum yani bu zihinsel de olabilir fiziksel de olabilir.

P11: Özel gereksinimli bireyler bedensel olarak engelli zihinsel olarak engelli olan içimizde yaşayan bireyler.

2. Afet ve Acil Durumlarda Özel Gereksinimli Bireylerin Karşılaştığı Durumlara Yönelik Görüşler

AFAD personelinin afet ve acil durumlar karşısında özel gereksinimli bireylerin karşılaştığı durumlara yönelik görüşlerinden oluşan verilere aşağıda bulunan Tablo 6' da yer verilmiştir.

Tablo 6. AFAD Personelinin Afet ve Acil Durumlarda Özel Gereksinimli Bireylerin Karşılaştığı Durumlara Yönelik Görüşleri

Özel Gereksinimli Bireylerin Karşılaştığı Durumlara Yönelik Görüşler	f
Özel Gereksinimli Bireylerin Karşılaştığı Problemler	9
Özel Gereksinimli Bireylerin Sosyal-Duygusal Durumu	6

AFAD personelinin afet ve acil durumlar gerçekleştiğinde özel gereksinimli bireylerin farklı durumlarla karşılaştığı ve bu durumların özel gereksinimli bireyleri sosyal ve duygusal

açılardan etkilediğini belirtmişlerdir. Bu etkiler ile afet ve acil durumların etkilerinin fazlaştığı ve yıkımın daha fazla gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Yine afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireylerin gereksinim türlerinin de neden olduğu birden fazla taşıma, kendini ifade etme vb. problemle mücadele etmek zorunda kaldıkları ve bu zorlukların afetin olası etkilerini artırdığını belirtmişlerdir. AFAD personeli bu konuya dair fikirlerini şu şekilde belirtmişlerdir;

P1: Afet ve acil durumlar normal insanların bile hayatını sıkıntıya sokacak, riske atacak durumlardan bahsediyoruz ki özel gereksinimli bireyler zaten bu daha incinir bir vaziyette olduğu için daha çok etkilenecekler daha çok sıkıntı yaşayacaklar hayatları daha çok riske tehlikeye girecektir.

P2: Afet acil durumlarda özel şeyler genelde afete maruz kaldıktan sonra bulundukları yerden farklı bir ortama taşınma problemleriyle karşılaşıyorlar. Ne yapacaklarını bilemiyorlar. Bu konuda işte yardım etmeye çalışıyoruz.

P3: ...olaylara hassas yaklaşabilirler öyle düşünüyorum. Biraz daha yani kendisini ifade etme konusunda da sıkıntı yaşayabilirler ve olaylara olması gerekenden fazla tepki gösterebilirler.

P5: Derdini anlatamayabilir en önemli şey bu ya da girdiği biz mesela karşılaştığımız en çok şey şoklarla karşılaşıyorlar genelde afetzedeler. Şoklarda onlarla iletişim kurabiliyorsun ama bu özel gereksinimli bireylerle zor oluyor. Özellikle bedensel engelliler ya da işitme engelliler onlarla iletişim zor olduğu için mesela ağrıyan yerlerini hassas yerlerini falan anlayamıyorsunuz, onlarla öyle sıkıntılar yaşayabiliyoruz.

P9: Şimdi ilk olarak afet sırası olarak söyleyeyim mesela deprem özelinde baktığımız zaman bu kişilerin çok kapan tutun hareketi dediğimiz hareketi yapması gerekiyor şimdi fiziksel bir engeli varsa kardeşimizin belki bunu yapamayacak veya birinden yardım alması gerekecek dolayısıyla da diğer kişiler de afete maruz kaldığı için o anda o panikle yardım edemeyebilirler veya işte zihinsel bir engeli varsa bunun ne olduğunu algılayamayacağı için belki bunu bir oyun gibi de algılayabilir o anda o sallantıya ve sonrasında da bir tahliye süreci var hızlı bir şekilde binanın tahliye edilmesi gerekiyor yine bu süreçte muhakkak birilerinin yardıma ihtiyacı var. Sel olayında da aynı şekilde mesela bulunduğu yer sele

maruz kalacaksa veya muhakkak birileri tarafından o bölgeden uzaklaştırılması gerekiyor onun yönlendirilmesi gerekiyor.

P10: Müdahale kısmında bence çaresizlikle karşılaşırklar kendilerine yetemedikleri için.

P11: Yani bu bireyin özrüne bağlı yani bedenselse yürüyemez şey yapamaz çıkamaz bu işte işitme engelliye konuşmada şey olmaz yani görme engelliye daha değişik yani hiç bir yeri göremez ses çıkarır ama.

3. AFAD Personelinin Müdahale Eğitimi ve Eğitim Zamanı ile İlgili Görüşler

AFAD personelinin afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireylere müdahale konusunda almaları gereken eğitimlere ilişkin görüşleri incelendiğinde katılımcıların tamamının eğitim alınmasına yönelik olumlu görüş bildirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Fakat eğitimlerin yeterli olmadığı ve özel gereksinimli bireyler konusunda farklı eğitimler alınması gerektiğini belirtmişlerdir. AFAD personeli almaları gereken eğitime yönelik düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

P2: Mutlaka gerekli. Onlarla ilgili mutlaka eğitimler gerekli. İşte bir yatalak bir hastaya işte nasıl davranılması gerekiyor. İşte engelli varsa zihinsel engeli varsa gibi şeylere mutlaka eğitimler gerekli.

P8: Normalde evet verilmesi gerekiyor ama şu an itibariyle bize yani AFAD personeline bu yönde bir eğitim verilmedi...

P5: ...müdahale kısmında mutlaka eğitim verilmeli mutlaka.

P10: Müdahale kısmıyla alakalı bence gerekli...

P11: Kesinlikle verilmeli çünkü oradaki bireyin gerçekten özel gereksinimli birey mi yoksa şoktaki bir birey mi onu anlamak için kesinlikle eğitim verilmesi lazım.

AFAD personelinin eğitimlerin zamanına ilişkin görüşlerine Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7. AFAD Personelinin Eğitim Zamanı ile İlgili Görüşleri

AFAD Personelinin Eğitim Zamanı ile İlgili Görüşleri	f
Göreve Başlamadan Önce Eğitim	9
Göreve Başladıktan Sonra ve Görev Sırasında Eğitim	6

Katılımcı personelin 9'u eğitimlerin göreve başlamadan önce verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda bu dokuz kişinin içinde bulunan 4 kişi ise göreve başlamadan alınması gereken eğitimlere ek olarak görev sırasında da zaman zaman eğitimlerin güncellenmesi ve yenilenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. AFAD personelinin afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireylere müdahale edilmesinde var olan eğitimleri ve almaları gereken eğitimlerden bahsetmişlerdir. AFAD personeli bu konuya dair fikirlerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

P3: Şu anda onları yani biraz daha anlayış konusunda eğitim verilebilir. Onlarla diyalog konusunda belli eğitimler olabilir.

P4: Bunla alakalı aslında aldığımız eğitimlerin içinde küçük şeyler var eğitimler var. Ben faydalı olacağına inanıyorum. Özellikle arama kurtarma müdahale boyutunda ve iyileştirme boyutunda...

P7: Bunun mutlaka öncesinde alınması lazım hani yeni başladığınız zaman hani arama kurtarma yapan personel için özellikle diğer şeyler için hani bir şekilde onlar şey kurabiliyor hani sonra şeyden sonra vakadan sonra ama daha öncesinde alınması tabi bizim için daha şey daha uygun.

P8: ...şu an itibariyle bize yani AFAD personeline bu yönde bir eğitim verilmedi verilen eğitimlerde de kişilerin kendi şahsi alanlarına göre daha doğrusu gereksinimlerine göre vermiş olduğu ya da almış olduğu eğitimler olabilir.

P10: ... Vakit kaybetmeden bir an önce.

P11: ...Kişi şeye başladığı zaman kuruma başladığı zaman devlet kurumuna geçtiği zaman ilk senesinde verilmesi lazım ve tekrar edilmesi lazım unutulmaması için.

4. Özel Gereksinimli Bireylere Müdahale ile İlgili Kurum İçi Yapılan Etkinlikler ve Etkinliklerin Yeterliliğine Dair Görüşler

AFAD personelinin afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireylere müdahale konusunda kurum içinde yapılan etkinlikler ve bu etkinliklerin yeterliliğine dair görüşleri Tablo 8’de belirtilmiştir.

Tablo 8. Özel Gereksinimli Bireylere Müdahale ile İlgili Kurum İçi Yapılan Etkinlikler ve Etkinliklerin Yeterliliğine Dair Görüşler

Özel Gereksinimli Bireylere Müdahale ile İlgili Kurum İçi Yapılan Etkinlikler ve Etkinliklerin Yeterliliğine Dair Görüşler	f
Hizmet İçi Eğitimler	11
Yeterli Değil	9
Yeterli	3

Katılımcılar kurum içi eğitim aldıklarını ifade ederken bu eğitimlerin yeterli olmadığını ve süreç içerisinde güncellenerek eğitimlere devam edilmesi gerektiğini belirttiler. Hizmet içi eğitimlerde özel gereksinimli bireylere müdahale konularına değinildiğini belirtirken aynı zamanda bu etkinliklerin yeterli düzeyde olmadığı ve artırılması gerektiği belirtilmiştir. Bunlara ek olarak özel gereksinimli bireylerle ilgili eğitimlerin daha özelleştirilmesi gerektiği daha fazla zaman ayrılması gerektiğini belirtmişlerdir. AFAD personeli bu konuya dair fikirlerini şu şekilde belirtmişlerdir.

P1: Biz bütün eğitimlerimizi tüm vatandaşlar olarak ortak olarak eğitimler alıyoruz. Ancak tabi bu şekilde özel gereksinimli bireyler için de konularımız oluyor. Eğitimlerimiz oluyor. ... Aslında yeterli değil. Zaten bizim kadrolarımızda hem sağlık memuru hem sosyal çalışmacımız ve tabibimiz mevcut. Ancak şu anda o kadrolarımız boş. Bunlar da olduğu zamanlarda hem eğitim alanında hem müdahale alanında daha başarılı olacağımızı düşünüyoruz.

P2: Şu anda yok.

P3: Benim bildiğim kadarıyla yok. Yani benim bilgim dışında varsa bilmiyorum da bildiğim kadarıyla yok.

P4: Bunla alakalı ben Samsun'da da çalıştım özellikle özel gereksinimli bireylerle alakalı çeşitli biz orda projelerde de görev aldık. Onların yetişmesini afet farkındalık eğitimleri almasını afette nasıl davranacaklarını onlardan bize geri dönüşlerle beraber işte bir afet farkındalık eğitimi tasarımı da olmuştu böyle.

P5: Özel gereksinimli bireylere özel olmadığı için yeterli değil tabi ki hani onlara özellikle çalışma yapılması lazım.

P9: ...bununla ilgili bir etkinlik benim hatırladığım kadarıyla yapmadık.

P10: Özel gereksinimli bireylerle alakalı bizim yani iyileştirme şube olarak yapmış olduğumuz bir şey var barınmalarıyla alakalı yapmış olduğumuz bir proje var.

P11: Şu zamana kadar sadece işte eğitim kurtarma eğitimlerinde sadece özel gereksinimli bireylere ait işte gözlüktür ilaçtır şeydir. Bu şekilde bilgilendirme yapılıyor onun dışında ayrı bir eğitim yapılmıyor.

Bence yetersiz yani daha geniş kapsamlı eğitim verilmesi lazım.

5. Müdahale Anında Özel Gereksinimli Bireyi Tanıma

AFAD personelinin afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireylere müdahale anında özel gereksinimli bireyleri tanımada kullandıkları envanterlerinden elde edilen veriler Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Müdahale Anında Özel Gereksinimli Bireyi Tanıma

Müdahale Anında Özel Gereksinimli Bireyi Tanıma	f
Sesli, Fiziksel, Görsel İpuçları	11
Tavır ve Davranışlar	4
İletişim Eksikliği	3
Yakınları Tarafından Bilgilendirilme	1

AFAD personeli doğal afetler anında özel gereksinimli bireylere müdahale anında bireyin özel gereksinimli olup olmadığını anlaşılmasında farklı ipuçlarından yararlandıklarını belirtmişlerdir. Personelin çoğunluğu gözle görülebilir olan fiziksel, görsel gibi ipuçlarını kullanarak özel gereksinimli birey hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Yine iletişim kopuklukları yaşadıklarını, tavır ve davranışlarda tipik gelişim gösteren bireylere göre değişiklikler gösterdiklerini belirtmişlerdir. Yakınları tarafından da bilgilendirilmenin de özel gereksinimli bireyleri tanımada bir ölçüt olarak değerlendirilebileceğini belirtmişlerdir. Özel gereksinimli bireyi tanıma aşamasında fiziksel görünüşünden ipuçları alarak ve göz teması kurarak bireyin özel gereksinimli olma durumunu tespit ettiklerini ve buna göre uygulamalarda bulunduklarını ifade etmişlerdir. AFAD personeli bu konuya dair fikirlerini şu şekilde belirtmişlerdir.

P1: İlk etapta fiziksel görüntüsü ve davranışlarını izleyerek anlamaya çalışıyorum.. İlk etapta fiziksel görünüş ve davranış anlamında kanaat getiririz. Oradan da bir şey çıkartamazsak birlikte geçirdiğimiz zaman bize bunu kanıtlayacaktır

P2: O anda paniklediği için insanlar anlamak zor oluyor maalesef anlayamıyoruz. En güzeli bize birilerinin mesela yakınlarının bilgi vermesi oluyor.

P3:Konuşurum mesela. Sorularıma cevap vermesinden ya da verememesinden anlarım ama eğer dış görüşünde belliyse mesela down sendromu varsa ya da bir uzvu eksikse vs o zaman anlamak daha da kolaylaşır.

Yani diyalogla anlayabilirim veya yani dış görünüşünde farklılık varsa oradan belli olabilir. Down sendromluları belli oluyor mesela. Yani bakışlarından da anlaşılabilir yani.

P5: Yani iletişim kurmaya çalışırım eğer kuramıyorsam bir gariplik olduğunu anlarım mesela. Hareketlerine bakarım normal davranmıyorsa da tamam bu engelli olabilir derim.

...normal insan davranışları dışında davranışlarda bulunurlar ya bir eksiklik olabilir iletişim kuramazsınız hareketlerinde falan bir şey vardır normal olmayan şeyler görürsünüz ya bu zihinsel engelliyse işte işitme engelliyse konuşamazsınız gibi şeyler...

P7: Eee davranışlarına bakıyorum işte baktım bir sıkıntı var . İletişim kuramıyor, garip davranıyor o zaman eğer yakını falan da varsa onlara soruyorum.

İşte biraz dediğim gibi eğer bir yakını varsa onla durumunu izah ediyoruz en azından bize hani konuşamayacağı ilgili şey yapamayacağı hani ses veremeyeceği ile ilgili o söylediği için biz başka türlü yaklaşılmaya çalışıyoruz o zaman.

P10: Şimdi dışardan görülen, anlaşılabilen bir belirti varsa anlayabilirim de başka türlüyse anlamak biraz zor olabilir.

6. Özel Gereksinimli Bireye Müdahale Uygulamaları Tavrı/Tarzı

AFAD personelinin afet ve acil durumlarda müdahale edeceği bireyin özel gereksinimli birey olduğuna kanaat getirdikten sonra müdahale uygulamaları konusunda tavır ve tarzlarında meydana gelen değişiklikler Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Özel Gereksinimli Bireye Müdahale Tavrı/Tarzı

Özel Gereksinimli Bireye Müdahale Tavrı/Tarzı	f
Özenli Davranma	5
İletişim Tavrında Farklılıklar	5
Sevecen Tavrı/Şefkat	2
Müdahale Uygulama Farkı Yok	1

AFAD personeli doğal afetler anında özel gereksinimli bireye yapılacak müdahale yaklaşımları konusunda birbirinden farklı görüşler sunmuşlardır. Katılımcıların büyük çoğunluğu özel gereksinimli bireyi afet anında tespit ettikten sonra iletişim tavırlarında farklılıklar meydana getirdikleri ve daha özenli davrandıklarını belirtmişlerdir. Özel gereksinimli bireyin tespitini takip eden süreçte afette sevecen bir tavır takınarak daha şefkatli yaklaşıtlarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı ise tipik gelişim gösteren afetzedeye nasıl davranılıyorsa özel gereksinimli bireye de o şekilde davranılacağını ifade etmiştir. AFAD personeli bu konuya dair fikirlerini şu şekilde belirtmişlerdir.

P1: Tabi ki değişiklikler olur. Hem fiziksel müdahale anlamında olur ki daha çok incinecek, kırılacak pozisyonda oluyorlar hem de psikolojik olarak daha yumuşak veya daha anlamlı olumlu şekilde davranmaya gayret gösteriyorum

P2: ...özellikle bedensel bir engelse mutlaka ona göre davranıyoruz. Onun işte bulunduğu yerden taşıma, kaldırma gibi şeyleri mutlaka müdahale edeceğiz onunun durumuna göre.

P3: ...yani biraz daha yani dikkatli davranmakta fayda olduğunu düşünüyorum.

P4: ...Aslında çok fazla bir tavrımızda değişiklik olmuyor. Normal vatandaşa nasıl davranıyorsak o şekilde davranıyoruz. Çünkü geçmişte özel gereksinimli bireylerle çalıştığımız zaman kendilerine normal insan gibi davranılmasının gerektiğini yani farklı bir davranış içinde olduğunda bundan hoşlanmadıklarını söylediler ancak nasıl söyleyeyim işte taşınması hareket ettirilmesi ondan sonra barınması ihtiyaçlarının karşılanması adına bunlara öncelik veriyoruz.

P5: ...en önemlisi acemi oluyorsunuz çünkü iletişim kuramıyorsunuz ne yapacağınızı bilmiyorsunuz derdinizi anlatamıyorsunuz bazen onu kurtarmak için bir şey yapıyorsunuz ama o yanlış anlayabiliyor. Yani bütün davranışınız değişiyor. Yaşadığımız şeyler oldu. Özellikle bedensel engellileri falan kurtarmada kişilere mesela zarar verebiliyorsunuz...

P8: Yani ona göre davranış şeklini belirlerim ve özellikle diyaloglarda çünkü sonuçta panik yani afet anını yaşayan kişi, birey yani afet psikolojisine maruz kalmış bireye davranış

şeklinden daha farklı bir davranış şekliyle ona cevap vermeye çalışırım çünkü o ondan daha bir kırılğan birey olmuş oluyor...

P9: ... çalışırken öncelikle onu tanıyan birisiyle refakatçi olarak birisi varsa onla çalışmayı tercih ederim çünkü o kişinin dilinden o anlar yani yanlış olmasın hani konuştuğunu anlamıyorum değil yani onun hal hareketinden her bir şeyinden onun gözünü yummasından bile annesi babası veya bir yakını anlayabilir ama ben anlamayabilirim yanında bir refakatçi varsa onunla çalışmayı tercih ederim yoksa da yani hayat tecrübesine dayanarak yani işte göz teması kurarak sevecen gözükersen hani böyle düşman gibi değil de bir arkadaş gibi ona yardım edecek biriymişim gibi hareket ederek onu kurtarmaya çalışırım.

7. Özel Gereksinimli Bireylerle İletişim

AFAD personelinin afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireylerle iletişim kurma yöntemlerine ilişkin elde edilen veriler Tablo 11’ de yer almaktadır.

Tablo 11. Özel Gereksinimli Bireylerle İletişim

Özel Gereksinimli Bireylerle İletişim	f
Sözlü İletişim	6
Deneyim Sahibi Olmayan	3
Yakınlarından Bilgi Alma	2
Farklılık Yok	1

Katılımcı AFAD personelinin bir kısmı doğal afetler anında özel gereksinimli bireylerle iletişim kurma konusunda deneyim sahibi olmadıklarını belirtmiş ve bu yüzden farklı bir strateji geliştirmediklerini ifade etmiştir. Yine iletişim deneyimi olan personel daha çok sözlü ifadelerle iletişim kurduklarını ve daha şefkatli ve sabırlı bir yaklaşım sergilediklerini ifade etmişlerdir. AFAD personeli bu konuya dair fikirlerini şu şekilde belirtmişlerdir.

P2: Şu an inanın hiçbir fikrim yok karşılaşmadığım için.

P3: ...çalıştığım zamanda orda mesela yaşlı olarak hasta olarak, özel durumunu tam bilmediğimiz halde mesela onların imza atması gereken durumlar oldu. Onlar mesela aile bireyleriyle birlikte işi çözmeye çalıştık.

P5: ...mesela kendimin işitme engelliler şeylerini çalıştım bir süre ama unutuluyor. Çünkü karşılaşmıyoruz da çok fazlasıyla ama bizim yaşlılar falan oluyor mesela zihinsel engelliler oluyor kayıplar oluyor bu ya da işte demans gibi hastalarla falan şey yapıyorsunuz. Ama bunlarla ilgili ya bir bizim UMCE ekipleri olsun ya onlardan sağlık ekiplerin desteği olması lazım ya da bunla alakalı bize eğitimler verilmesi lazım.

P7: ...daha şefkatli davranmaya çalışıyorsun yani ne yaparsan bazen farklı tepkiler verirse hani onu en azından onu bildiğin için hani ona karşı bir şeyin oluyor önlem almış oluyorsun en azından.

P8: Özellikle hani o afet psikolojisini düşünerek birincil olarak dediğim gibi yani diğer insanlara bu afete maruz kalmış insanlara nasıl davranış sergiliyorsak o şekilde onu incitmeyerek ya da kırmayarak işte ona daha ilgi ve alaka göstererek onun hani ilgisini farklı şekilde çekerek o atmosferden o şeyden uzaklaşması adına neler yapılması gerekiyorsa yani açıkçası onu yapmak isterim.

P9: ...şimdi o bölgede çalışırken öncelikle onu tanıyan birisiyle refakatçi olarak birisi varsa onla çalışmayı tercih ederim çünkü o kişinin dilinden o anlar yani yanlış olmasın hani konuştuğunu anlamıyorum değil yani onun hal hareketinden her şeyinden onun gözünü yummasından bile annesi babası veya bi yakını anlayabilir ama ben anlamayabilirim yanında bi refakatçi varsa onunla çalışmayı tercih ederim yoksa da yani hayat tecrübesine dayanarak yani işte göz teması kurarak sevecen gözükersen hani böyle düşman gibi değil de bir arkadaş gibi bi ona yardım edecek yardım edeymişim gibi hareket ederek onu kurtarmaya çalışırım.

P10: Özel gereksinimli bireylerle profesyonel bir bilgim yok ancak daha hani şefkatli ve daha sabırla yaklaşmaya çalışırım.

P11: İletişim işte diyorum ya görme engellidir duyar sesli iletişim olur ama işitme engellidir buna işte cihazı yoksa gene vurarak şey yaparak dokunarak sallayarak bu şekilde olur yani diğerleri zaten şey olarak kendini ifade edebiliyor.

TARTIŞMA

Ülkemizde afet ve acil durumlar gerek bulunduğu coğrafi konum gerek içinde bulunduğu jeolojik yapı gereği farklı türlerde ve boyutlarda meydana gelmektedir. Bu doğal afetler hayatımızın büyük bir parçasını meydana getirmektedir. Dünya üzerinde de sıkça karşılaşılan afet ve acil durumlara karşı önlemler almak ve bu önlemlere uygun şekilde çalışmalar yapmak bizim toplumda yaşayan birey olarak görevimizdir. Biz bireyler olarak önlemler alırken yetkin kurum ve kuruluşların yönlendirmelerinden yararlanırız. Ülkemizde de Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) gerçekleştirdiği projeler, eğitimler ile bilinçli bir şekilde yaklaşım sergilememizi sağlamaktadır. Aynı zamanda STK (Sivil Toplum Kuruluşu)'lar aracılığıyla da hem afet öncesi hem de afet sonrası müdahalelerde koordinasyon sağlanmaktadır. AFAD birimlerinde görev yapan personelin eğitimleri, yeterlilikleri önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. AFAD personelinin müdahalede bulunduğu afet ve acil durumlarda bu durumlardan etkilenen bireylerin tamamının tipik gelişim gösteren bireyler olmadığı gerçeği de göz ardı edilememelidir. Bu sebeple özel gereksinimli bireylerin afet ve acil durumlarla karşılaştığında onlara müdahale edecek olan personelin yaklaşımının farklılaşması ve bilinçli olması gerekmektedir. AFAD bünyesinde çalışan personelin toplumun içinde var olan farklı özellikteki bireylere afet ve acil durumlarda müdahalesi söz konusu olduğundan bu çalışmada personelin özel gereksinimli bireylere afet ve acil durumlarda müdahalesi ele alınmış ve müdahale yeterlilikleri personelin kendi kendini değerlendirmesinden yola çıkılarak saptanmıştır.

Afet ve acil durumlar bireylerden başlayarak toplumun her kesiminde ciddi bir hazırlık sürecinin gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. Afet ve acil durumlarda profesyonel ekiplerin varlığı ve müdahalesi çok önemli bir boyuttur. Profesyonel ekiplerden olan ve ülkemizde faaliyet alanı en geniş olan yapılanma ise AFAD'dır. AFAD afet ve acil durumlarda bu duruma maruz kalan bireylerin kurtarılması, iyileştirilmesi gibi farklı görevleri üstlenmektedir.

AFAD personeli ile gerçekleştirilen bu araştırmanın ilk bulgusunda personelin özel gereksinimli bireyleri yardıma muhtaç ve afet ve acil durumlarda kendini ifade edemeyen bireyler olarak açıklamışlardır. Aynı zamanda engellilik kavramını sıkça kullanılarak günlük yaşamda bağımsızlığını yakalayamamış bireyler olarak ifade etmişlerdir. Buna benzer bir

çalışma olan Gönen (2023)'in yaptığı çalışmada UMKE ekiplerine özel gereksinimli bireyler sorulmuş ve bağımsız olarak ihtiyaçlarını gideremeyen ve bu ihtiyaçların giderilmesinde ikincil kişilerin yardımına ihtiyaç duyan bireyler olarak ortak bir tanımlamaya ulaşılmıştır.

Çalışmanın ikinci bulgusunda ise afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireylerin karşılaştığı durumlara yönelik görüşler belirlenmiştir. AFAD personeli özel gereksinimli bireylerin afet ve acil durumlardan tipik gelişim gösteren bireylere göre daha fazla etkilendiklerini belirtmişlerdir. Gereksinim durumlarından kaynaklanan taşınma, iyileştirme, araç-gereçlere ulaşma gibi konularda dezavantajlı oldukları ve yaşanan bu dezavantajlı durumların sonucunda anlamlandırma eksiklikleri sebebiyle panik yaşadıkları saptanmıştır. UMKE ekiplerinin afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireylere müdahalesinin incelendiği bir çalışmada özel gereksinimli bireylerin afet ve acil durumlardan tipik gelişim gösteren bireylere göre daha fazla etkilendikleri ve iletişim, afet durumuna verilen tepkiler ve çevresel durumlardan kaynaklanan olumsuz durumlar yaşadıkları saptanmıştır (Gönen, 2023).

AFAD personeli kurum içinde özel gereksinimlilere müdahale konusunda belirli eğitimler aldıklarını ancak bu eğitimlerin yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Hizmet içi eğitimlerle birlikte özel gereksinimli bireylere müdahale konusunda eksikliklerini giderdiklerini ancak bu konuların yeterli miktarda üzerinde durulmadığı için gerekli bilgiye erişemediklerini belirtmişlerdir. McGuire ve arkadaşları (2007) çalışmalarında engelli ve yaşlı yetişkinlerin afetler gerçekleştiğinde tahliyesini ele almışlardır ve bu tahliyeyi gerçekleştiren personelin yeterli bilgiye ve özel donanımına ihtiyaç duyduklarını ve müdahale ekiplerinin eğitilmiş olması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu çalışmada da bizim çalışmamızda da afet ve acil durumlarda özel gereksinimli bireylere müdahale edilmesinde müdahalede bulunan personelin eğitimlerinin ve bu konudaki yeterliliklerinin önemsenmesi gerektiğini ve bunun da başarıyı arttıran bir etken olabileceği düşünülmektedir.

Özel gereksinimli bireylere müdahale kapsamında bu bireylerin tespit edilmesiyle birlikte afet ve acil durumlarda müdahalelerde farklılıklar yaşanmaktadır. Özel gereksinimli bireylere müdahale kapsamında materyallerde, yaklaşım tarzlarında, iyileştirme çalışmalarında gibi alanlarda farklılıklar meydana gelmektedir. Özel gereksinimli bireyler ile ilgili AFAD bünyesinde yapılan etkinlikler ve bu etkinliklerin yeterliği konusunda ise çalışmanın katılımcılarının büyük bir kısmı eğitimlerin yeterliliğini sınırlı bulmuşlar ve daha fazla eğitim

düzenlenmesi ve eğitimlerin sürekliliğinin olması ile daha faydalı olunabileceğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda bu eğitimler sayesinde özel gereksinimli bireylere sağlanan müdahalenin de etkili olmasının sağlanması amaçlanmıştır. Baker ve Cormier (2013), yaptıkları çalışmada özel gereksinimli bireylerin afetler ve sonrasında tipik gelişim gösteren bireylere göre farklı zorluklarla karşılaştıklarını ve bunun önüne geçilebilmesi, doğal afetlerin etkilerinin azaltılabilmesi amacıyla afete hazırlık becerilerinin sağlanmasının etkilerinin araştırmışlardır. Bu becerilerin coğrafi şartlara göre farklılıklar içerip içermediğinin saptanabilmesi için eğitimler düzenlenmiş ve sonuçlar değerlendirilmiştir. Eğitim almadan önceki ve eğitim aldıktan sonraki farklar belirlenmiş ve başlangıçta coğrafi konum fark yaratmazken eğitimlerden sonra farklılıklar oluşmuştur. Bu çalışmada da görüldüğü üzere özel gereksinimli bireylere gerçekleştirilen müdahalelerin etkili olabilmesi için eğitimlerin gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Çalışmanın bir başka bulgusu ise doğal afetlerde müdahale anında özel gereksinimli bireyin tanınması ve tespit edilmesi ile ilgilidir. Katılımcıların bir kısmı fiziksel ipuçlarından yararlandıklarını belirtmişlerdir. Afet anında özel gereksinimli bireyin dış görünüşünün özel gereksinimli birey olup olmadığını anlamada belirleyici bir unsur olduğunu kaydetmişlerdir. Özel gereksinimli bireyler afet anında ne yaşadıklarına dair bilinç sahibi olmakta güçlükler yaşayabilirler. İyi niyetli yardımlara farklı tepkiler verebilirler. Gereksinim grupları özelinde anonsları, görselleri doğru yorumlayamayabilirler ve böylece yardımın kendilerine ulaşmasının önünde belirgin engeller oluşturabilirler. Yardımcı olmak isteyen bireylere veya kurtarma ekiplerine karşı saldırgan tavırlar sergileyerek onları uzaklaştırabilirler. Bunlardan yola çıkarak özel gereksinimli bireyin afet anında doğru şekilde tespit edilmesi ve doğru yaklaşımla tehlikeli alandan uzaklaştırılması önem arz etmektedir. Dünyada gerçekleşen örnek olaylarda da özel gereksinimli bireyi doğal afet anında tanılamamanın önemi anlaşılmıştır. Örneğin ABD’de yaşanan bir deprem anında Selebral Palsi (SP) tanısına sahip bir bireyin kurtarma personeli tarafından yasaklı madde kullanımında doz aşımı yaşayan bir birey olarak yanlış şekilde tanılanması ve müdahale edilmemesi sonucunda yaşamının sona ermesi ile sonuçlanmıştır (Kurnaz, 2019). Bu örnekten de yola çıkarak anlaşılabileceği üzere özel gereksinimli bireylerin afet anında tespit edilmesi önemli bir aşamayı oluşturmakta ve müdahalenin yönünü belirlemektedir.

Katılımcılar aynı zamanda özel gereksinimli bireyi tanımada bir ölçüt olarak bireyin yakınları tarafından bilgilendirilmeyi de eklemişlerdir. Afet anında mahsur kalmış özel gereksinimli birey hakkında bilgi edinebilmek amacıyla öncelikle birinci dereceden yakınları olmak üzere bireyi tanıyan ve hakkında bilgi sahibi olan yakınlarından bilgi toplamak da özel gereksinimli bireyi tanımada yararlanılabilecek ölçütlerden biridir. Bu bilgi edinme kurtarma personelinin işini kolaylaştırabilirken yanlış yönlendirmelere de neden olabilmektedir.

Özel gereksinimli bireylere doğal afetler anında müdahaleyi kapsayan araştırmada özel gereksinimli bireyi tespit edip tanıdıktan sonra gerçekleşen müdahale uygulamalarında da katılımcılar fikirlerini belirtmişlerdir. Özel gereksinimli bireyin afet anında tespit edilmesiyle birlikte müdahalelerde farklılıklar gerçekleşmektedir. Bunların başında iletişim kurmada değişikliğe gidilmesi ve özenli ve şefkatli bir tavırla yaklaşılması yer almaktadır. Türkiye Afet Müdahale Planı (2024)'nda belirtildiği şekliyle incinebilir gruplar tanımlamasında özel gereksinimli bireyler yer almaktadır. Bu sebeple müdahale çalışmalarında özel çalışmaların yapılması gerektiği ve gereksinim grubunun ihtiyacına göre stratejiler geliştirilmesi gerektiğinin üzerinde durulmuştur.

Özel gereksinimli bireylerle iletişimin sağlanmasında ise farklı teknik ve yöntemler izleyen katılımcılar genelde bireyin tanılanması ile birlikte iletişimi yapılandırmışlardır. Katılımcıların büyük çoğunluğu iletişimi sözlü olarak gerçekleştirdiklerini ve doğal afet anında özel gereksinimli bireye sorular yönelterek onun bilincini açık tutmayı ve bağlantıyı kesmeden sakinleştirmeyi hedeflediklerini belirtmişlerdir. Katılımcı kurtarma personelinin bir kısmı ise özel gereksinimli bireylerle iletişim deneyimi olmadığını belirtmişlerdir. Gönen (2023), yaptığı çalışmada doğal afetlerde özel gereksinimli bireylerin kurtarılmasında görev alan UMKE personelinin afetzede ile iletişimde dijital kaynakları kullandığını ve sözel iletişimden daha fazla temas ederek, beden dilini kullanarak gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Bu çalışmadan farklı olarak bizim çalışmamızda AFAD personelinin sözel iletişimi tercih ettiği ve uygulamada kullandığı tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada doğal afetlerde özel gereksinimli bireylere müdahale kapsamında AFAD personelinin yeterliliklerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmış ve durum çalışması olarak desenlenmiştir.

Araştırmaya Tokat AFAD bünyesinde çalışan 11 personel katılım göstermiş ve bu personellere demografik bilgi formu, gönüllü katılım formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular yöneltilmiştir. Katılımcılar özel gereksinimli bireyi tanımlamış ve afetler sırasında özel gereksinimli bireyi tespit etmede fiziksel ipuçlarından yararlanma ve yakınları tarafından bilgilendirilme gibi çeşitli yöntemler kullandıklarını, müdahalelerde özenli ve şefkatli davranarak yaklaşımlarında farklı tutumlar sergilediklerini belirtmişlerdir.

Özel gereksinimli bireylere müdahalede bulunabilmek için eğitimler aldıklarını ve bu eğitimlerin genelde mesleğe başlamadan önce gerçekleştiğini meslek hayatı içinde de güncel bilgiler alarak eğitimlerinin yenilenmesi gerektiğini ve gerçekleştirilecek bu eğitimlerin devamlı hale getirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Hâlihazırdaki eğitimlerin yeterliliği konusu sorgulanmış ve geliştirilerek, artırılarak devam edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Bu bölümde araştırmanın bulgularından ve bu bulgulardan elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak önerilere yer verilmiştir. Bu araştırmadan yola çıkarak uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik önerilere aşağıda yer verilmiştir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- AFAD personeli özel gereksinimli bireylerin afet ve acil durumlarda tespit edilmesi ve uygun şekilde müdahale edilmesi konularında bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar. Farklı kurum ve kuruluşlarla işbirliği içinde olunarak bu konudaki bilgi eksikliklerinin giderilmesi sağlanabilir.
- AFAD personelinin afet sırasında özel gereksinimli bireyler ile doğru iletişim kurabilmesi için hizmet içi eğitimler verilebilir.

- AFAD bünyesinde çalıştırılmak üzere özel gereksinim konusunda deneyimli personeller istihdam edilebilir ve bu şekilde kurum içinde farklı bakış açıları geliştirilebilir.
- Farklı cinsiyetlerdeki katılımcılar ile araştırmanın yürütülmesi genellenebilirliğe katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Doğal afetlere müdahale eden farklı kurum ve kuruluşlara bağlı yapılanmalarla bu çalışmanın benzeri yapılabilir.
- Özel gereksinimli bireyler ve bu bireylerin birinci derece bakıcılarının katılımlarıyla doğal afetlerde yaşanabilecek zorluklar tartışılarak düzenlemeler yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Açıkalın O. Deprem bağlamında dirayetli toplumun neresindeyiz. Yüzyılın Hesabı. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi; 2017. 123 p
- Açıkalın, O. (2017). Yüzyılın hesabı: Deprem bağlamında dirayetli toplumun neresindeyiz?. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi
- Açıkalın-Rashem, O., Aslangiri, F. (2019). Engellilerin afete dirençliliği ve Van'da yerel örgütlenme. *Dirençlilik Dergisi*, 3 (1), 71-83
- AFAD- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2011). Engelliler İçin Depremde İlk 72 Saat. Kadioğlu, M. (Ed.). İstanbul: AFAD.
- AFAD. (2023). Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü. 04.11.2023 tarihinde <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> internet adresinden erişilmiştir.
- Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği, (Kanun No. 5902), Resmi Gazete 28855 (18.12.2013). Erişim 5 Temmuz 2023.
<https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=3&MevzuatNo=20135703&MevzuatTertip=5>
- Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun (2009). Resmi Gazete (17.06.2009). Sayı: 27261
- Ahmadi, S., Khankeh, H., Sahaf, R., Dalvandi, A., Hosseini, SA ve Alipour, F. (2018). Yaşlı yetişkinler depremden sonra zorluklara nasıl tepki verdi? İran'da yapılan niteliksel bir çalışmanın sonuçları. *Gerontoloji ve geriatri arşivleri* , 77 , 189-195.
- Ahmet, T. Ü. R. K. (2022). Deprem Özelinde Engelli Bireylere Duyarlı Afet Yönetimi Modeli. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 61-77.
- Akçamete, G. (2009). Özel gereksinimli olan öğrenciler. G. Akçamete içinde, Genel Eğitim Kurumlarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim (s. 31-74). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Alexander, D., Sagramola, S. (2014). Guidelines for assisting people with disabilities during emergencies crises and disasters, Erişim Tarihi: 10 Ocak 2022, https://www.coe.int/t/dg4/majorhazards/ressources/Apcat2013/APCAT2013_11_Guidelines_Disability_Alexander_Sagramola_17jan2014_en.pdf
- Altun, F. (2018). Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(1), 1-15.
- Altun, F. (2018). Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(1), 1-15.

- Amemiya, Tomohiro, ve Hisashi Sugiyama. 2008. "Design of a Haptic Direction Indicator for Visually Impaired People in Emergency Situations". Ss. 1141-44 içinde Computers
- Appleyard, Karen, ve Joy D. Osofsky. 2003. "Parenting after Trauma: Supporting Parents and Caregivers in the Treatment of Children Impacted by Violence". *Infant Mental Health Journal* 24(2):111-25. doi: 10.1002/imhj.10050 Helping People with Special Needs, Lecture Notes in Computer Science, editör K. Miesenberger, J. Klaus, W. Zagler, ve A. Karshmer. Berlin, Heidelberg: Springer
- Arslan, K. (2023). Afetlerin Engelli Bireylere Etkisi. In *Sosyal Bilimler Üzerine Araştırmalar-II* (pp. 197-209). Özgür Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Artan, T., Özkan, A. O. (2020). Afetler ve sosyal hizmet. *ADEM Dergisi*, 1(1), 47-54.
- Baker, LR ve Cormier, Los Angeles (2013). Afetlere hazırlık ve özel ihtiyaçları olan çocukların aileleri: Coğrafi bir karşılaştırma. *Toplum sağlığı dergisi* , 38 , 106-112.
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
- Battle, Dolores E. 2014. "Persons With Communication Disabilities in Natural Disasters, War, and/or Conflict": *Communication Disorders Quarterly*. doi: 10.1177/1525740114545980
- Baykoç Dönmez, N. (2015). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim (3. Baskı.) Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- BİÇKİN, R. (2020). AFETLERDE ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERİN GÜVENLİĞİ VE AFET ZARARLARININ AZALTILMASINDA KÖPEKLERİN ÖNEMİ. *Journal of International Social Research*, 13(69).
- Bilik, M. B. (2023). Özel Gereksinimli Bireyler ve Ebeveynleri Açısından Afet Zorlukları: 2011 Van Depremi Örneği. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(1), 243-256.
- Binnet, A., & Simon, T. (1907). *Anormal Çocuklar*. (S. E. Siyavuşgil, Çev.) İstanbul Devlet Basım Evi.
- Bothe, DA, Olness, KN ve Reyes, C. (2018). Çocuklara ve afetlere genel bakış. *Gelişimsel ve Davranışsal Pediatri Dergisi* , 39 (8), 652-662.
- Buluş-Kırıkkaya, E., Gerdan, S. (2018). Engelli ve engelli aday bireylerin bir afet anında nasıl davranacaklarına ilişkin görüşleri. *Dirençlilik Dergisi*, 2 (2), 123-129.
- Bülent, Ü. N. A. L., & Emel, A. K. I. N. (2021). Geçici Afet Konutlarının Ortopedik Engellilerin Erişilebilirliği Açısından İrdelenmesi. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, (27), 473-495.
- Calgaro, Emma, Nick Craig, Leyla Craig, Dale Dominey-Howes, ve Julia Allen. 2021. "Silent No More: Identifying and Breaking through the Barriers That d/Deaf People Face in

- Responding to Hazards and Disasters”. International Journal of Disaster Risk Reduction 57:102156. doi: 10.1016/j.ijdrr.2021.102156
- Cavkaytar, A., & Diken, İ. (2012). Özel Eğitim ve Özel Eğitim Gerektirenler. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Chmiliar, I. (2010). Multiple-case designs. In A. J. Mills, G. Eurepas & E. Wiebe (Eds.), Encyclopedia of case study research (pp 582-583). USA: SAGE Publications.
- CM. Ciampi, F. Gell, L. Lasap, E. Turvill. Gender and disaster risk reduction a training pack. OXFAM, pp. 2- 84, 2011. [Online]. Available: <https://policypractice.oxfam.org/resources/gender-and-disaster-riskreduction-a-training-pack-136105/>
- Creswell, J. W. (2007). Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches (2. Baskı). USA: SAGE Publications.
- ÇAKIR, Ö. ve ATALAY, G. (2020). Afetlerde özel günlerde grup olarak yaşlılar. *Dayanıklılık* , 4 (1), 169-186.
- Çinar, Ö., & Cengiz, S. (2022). Acil Durum ve Afetlere Müdahale Personelinin Kriz Anı Kurum İçi İletişimlerinin Değerlendirilmesi: Trabzon İli Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 140-152.
- Çitil, M. (2013). Yasalar ve özel eğitim. Ankara: Vize Yayıncılık
- Dempsey, T., Lapinsky, S., Melnychuk, E., Lapinsky, S., Reed, M., & Niven, A. (2019). Special Populations: Disaster Care Considerations in Chronically Ill, Pregnant, and Morbidly Obese Patients.. Critical care clinics, 35 4, 677-695 . <https://doi.org/10.1016/J.CCC.2019.06.010>. adresinden alınmıştır.
- DPT. (1999). Depremiın Ekonomik ve Sosyal Etkileri, Muhtemel Finansman İhtiyacı, Kısa - Orta ve Uzun Vadede Alınabilecek Tedbirler Raporu. Ankara: DPT Yay.
- Ekiz, D. (2003). Eğitimde araştırma yöntem ve metotlarına giriş nitel, nicel ve eleştirel kuram metodolojileri. Ankara: Anı.
- Engelman, Alina Anna. 2012. “Addressing Disparities in Emergency Communication with the Deaf and Hard-of-Hearing: Cultural Competence and Preparedness for First Responders”. UC Berkeley.
- Erdem, G., Kaya, A. A. (2018). 1. Uluslararası Afet Yönetim Kongresi Kongre Kitabı. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi.
- Ergünay, O. (2007). Türkiye’nin afet profili. *TMMOB Afet Sempozyumu*, 5(7), 1-14.
- Ergünay, O. (2009). Doğal Afetler ve Sürdürülebilir Kalkınma. Deprem Sempozyumu, 11-12 Kasım 2009, Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

- Eripek, S. (1990). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar ve Özel Eğitim. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(1), 185-200.
- Eripek, S. (2005). Zeka Geriliği. Ankara: Kök Yayıncılık.
- F. Çelebi Boz, Şengün H, “Afet ve kalkınma ilişkisinde kadın,” International Journal of Social Science, vol 59, pp. 359–374, 2017. doi: 10.9761/JASSS7224
- Fahri, Ç. A. K. I. (2020). Afet Yönetişiminde Sivil Toplum ve Güven Algıları. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, 6(12), 1-45.
- Glesne, C. (2014). Nitel araştırmaya giriş. (A. Ersoy ve P. Yalçınoglu, Çev.). Ankara: Anı
- Goldmann E., Galea, S., (2014), Mental health consequences of disasters, *Annu. Rev. Public Health*, 35, 169–83
- Good, Gretchen A., Suzanne Phibbs, ve Kerry Williamson. 2016. “Disoriented and Immobile: The Experiences of People with Visual Impairments during and after the Christchurch, New Zealand, 2010 and 2011 Earthquakes”. *Journal of Visual Impairment & Blindness* 110(6):425-35. doi: 10.1177/0145482X1611000605.
- Gönen, Ö. (2023). Ulusal Medikal Kurtarma Ekibinin (UMKE) Afet ve Acil Durumlarda Özel Gereksinimli Bireylere Müdahale Sürecinin Belirlenmesi (Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi (Türkiye)).
- Gönen, Ö. F. (2023). *Ulusal Medikal Kurtarma Ekibinin (UMKE) Afet ve Acil Durumlarda Özel Gereksinimli Bireylere Müdahale Sürecinin Belirlenmesi* (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).
- Guba, E. G. and Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. *Handbook of qualitative research*, 2(105), 163-194.
- Günaydın, M., Tatlı, Ö., & Genç, E. E. (2017). Arama kurtarma örgütleri ve UMKE. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 3(1), 56-63.
- Hans, Ashok, ve Reena Mohanty. 2006. “Disasters, Disability and Technology”. *Development* 49(4):119-22. doi: 10.1057/palgrave.development.1100302.
- Hemingway, L. ve Priestley, M. (2006). Doğal tehlikeler, insanın savunmasızlığı ve engelli toplumlar: Engelli insanlar için bir felaket mi? *Engellilik Çalışmalarının Gözden Geçirilmesi: Uluslararası Bir Dergi*, 2 (3).
- HYPERLINK “<http://www.icisleriafad.gov.tr/heyelan>” TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası. (2016), 2015 yılının doğa kaynaklı afetleri: Dünya ve Türkiye. TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yayınları.
- Istiansyah, I., Kamarullah, K., Setiawan, R., & Dawi, A. H. (2023). Improving Disaster Preparedness Services for People with Disabilities. *J. ICSAR*, 7, 248.

- İlik B, Demirel Cook Ö, Kadioğlu, M. Engelliler İçin Depremde İlk 72 Saat: [Internet]. İstanbul: AFAD-Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı; 2009 Apr [cited 2023 Mar 09]. 23 p Available from: https://www.ipkb.gov.tr/ekutuphane/engelliler-icin-depremden-ilk-72-saat_53/ adresinden alınmıştır.
- İNAN, İ. E. (2020). Afet Lojistiği Performansı, Afete Müdahale Performansı ve Personel Performansı Arasındaki İlişkinin Araştırılması. *The International New Issues in Social Sciences*, 8(2), 215-238.
- Kahyaoğlu, B. (2016). Tekirdağ kentinde doğal afet ve eğitim parkı planlanması üzerine bir çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Kailes, June Isaacson, ve Alexandra Enders. 2007. "Moving Beyond 'Special Needs': A Function-Based Framework for Emergency Management and Planning". *Journal of Disability Policy Studies* 17(4):230-37. doi: 10.1177/10442073070170040601
- Kawasaki, H., Cui, Z., Kurokawa, M. ve Sonai, K. (2023). Japon Özel İhtiyaç Okullarında Etkili Müdahale için Afet Hazırlığının Mevcut Durumu. *Afet tıbbi ve halk sağlığına hazırlık* , 17 , e435.
- Kırıkkaya EB, Gerdan S. Engelli ve engelli aday bireylerin bir afet anında nasıl davranacaklarına ilişkin görüşleri. *Resilience*. 2018 Feb 2;2(2):123-129.
- King, J., Edwards, N., Watling, H. ve Hair, S. (2019). Solomon Adaları'nda engelliliği kapsayan afet yönetiminin önündeki engeller: Engelli kişilerin bakış açıları. *Uluslararası Afet Riskinin Azaltılması Dergisi* , 34 , 459-466.
- Kousky, C. (2016). Impacts of natural disasters on children. *The Future of children*, 73-92.
- Kurnaz, E., (2018). Afet ve Acil Durumlarda Özel Gereksinimli Bireylere Sunulacak Hizmetler. O. Kurt (Editör). *Özel Gereksinimli Bireyler İçin Afet Yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- M. Mehta. Gender matters lessons for disaster risk reduction in south asia. International Centre for Integrated Mountain Development (ICIMOD) 2007. pp. 1–51.
- Madrid, P., Grant, R., Reilly, M., & Redlener, N. (2006). Challenges in Meeting Immediate Emotional Needs: Short-term Impact of a Major Disaster on Children's Mental Health: Building Resiliency in the Aftermath of Hurricane Katrina. *Pediatrics*, 117, S448 - S453. <https://doi.org/10.1542/peds.2006-0099U>.
- Malpass, A., West, C., Quail, J. ve Barker, R. (2019). Doğal afetlerde barınan engelli bireylerin deneyimleri: Bütünleyici bir inceleme. *Avustralya Acil Durum Yönetimi Dergisi*, 34 (2), 60-65.
- Maltais, D. (2019). Engelli yaşlılar ve doğal afetler: yaşlıların hassasiyeti ve travma sonrası. *HSOA Gerontoloji ve Geriatrik Tıp Dergisi* , 5 (4), 1-7.

- Maxwell, J. A. (2008). Designing a qualitative study. The SAGE handbook of applied social research methods, 2, 214-253.
- McGuire, LC, Ford, ES ve Okoro, CA (2007). Doğal afetler ve engelli ABD'li yaşlı yetişkinler: tahliyenin sonuçları. *Afetler* , 31 (1), 49-56.
- Merriam, S. B. (2013). Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Morrow BH, Identifying and mapping community vulnerability. *Disasters*. 1999 Mar 23;12(1):1-18.
- Okay, N., İnal, E. (2019). Kırılganlıktan Kapasite Geliştirmeye. *Resilience* 3 (1), 85-99. DOI:10.32569/resilience.57028
- Orhan, E., & çağatay KESKİNOK, H. (2019). Afet sakınımında özel gereksinimli bireyler için geliştirilecek mekânsal planlama ilkeleri. *Resilience*, 3(1), 25-35.
- Özcanlı, N. (2014). Arazi kullanımı ve deprem ilişkisi bağlamında 2011 van depremlerinin Erciş'e etkileri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish*, 825-847
- Özey, R. (2011). Afetler Coğrafyası. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Özsoy, Y., Özyürek, M., & Eripek, S. (1988). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş. Çağ Matbaası, Karatepe Yayınları.
- PAKALIN, B., & MERSİN, F. (2023). Depreme Hazırlar Mı? Özel Gereksinimli Bireylerin Deprem Anında Güvenliği. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8(2), 795-802.
- Peek, L. ve Stough, LM (2010). Afet bağlamında engelli çocuklar: Sosyal güvenlik açığı perspektifi. *Çocuk gelişimi* , 81 (4), 1260-1270.
- Philippe, H., Scheuren, J.M., Below, R., GuhaSapir, D. (2007). Annual disaster statistical review: numbers and trends 2006. Jacoffset Printers, Melin: Brussels.
- Pope, C., Ziebland, S. and Mays, N. (2006). Analysing qualitative data. *Qualitative Research in Health Care*, 63-81.
- Quaill, J., Barker, R., & West, C. (2018). Experiences of individuals with physical disabilities in natural disasters: an integrative review. *Australian Journal of Emergency Management, The*, 33(3), 58-63.
- Quaill, Jennifer, Ruth Barker, ve Caryn West. (2018). "Experiences of individuals with physical disabilities in natural disasters: An integrative review". *The Australian Journal of Emergency Management* 33(3):58-63. doi: 10.3316/ielapa.793049280261310.

- Raphael B.S., Bradburg L., Lambert F., (1983), Who helps the helpers? The effects of a disaster on the rescue workers, *Omega*, 14(1), 9-20.
- Ronoh, S., Gaillard, JC ve Marlowe, J. (2015). Engelli çocuklar ve afet riskinin azaltılması: Bir inceleme. *Uluslararası Afet Riski Bilimi Dergisi* , 6 , 38-48.
- Rooney, Catherine, ve Glen W. White. 2007. "Consumer Perspective: Narrative Analysis of a Disaster Preparedness and Emergency Response Survey From Persons With Mobility Impairments". *Journal of Disability Policy Studies* 17(4):206-15. doi: 10.1177/10442073070170040301.
- Savaş, DE (2015). Doğal afetler, savaş ve/veya çatışmalar sırasında iletişim engeli olan kişiler. *İletişim Bozuklukları Üç Aylık Bülten* , 36 (4), 231-240.
- Stough, L. M., Kang, D. (2015). The Sendai framework for disaster risk reduction and persons with disabilities. *International Journal of Disaster Risk Science*, 6(2), 140-149. Doi: 10.1007/s13753-015-0051-8
- Stough, Laura M. 2015. "World Report on Disability, Intellectual Disabilities, and Disaster Preparedness: Costa Rica as a Case Example". *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities* 12(2):138-46. doi: 10.1111/jppi.12116
- Stough, Laura M., ve Donghyun Kang. 2015. "The Sendai Framework for Disaster Risk Reduction and Persons with Disabilities". *International Journal of Disaster Risk Science* 6(2):140-49. doi: 10.1007/s13753-015-0051-8
- Şahin, C. ve Sipahioğlu, Ş.(2003) Doğal Afetler ve Türkiye. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Takada S, Shintani Y, Sohma O, Tsuneishi S, Uetani Y, Nakamura H. Difficulties of families with handicapped children after the HanshinAwajiearthquake: *ActaPaediatrJpn*. 1995 Dec 37(6):735-40.
- Takayama, Kota. 2017. "Disaster Relief and Crisis Intervention with Deaf Communities: Lessons Learned from the Japanese Deaf Community". *Journal of Social Work in Disability & Rehabilitation* 16(3-4):247-60. doi: 10.1080/1536710X.2017.1372241
- TC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2024). Yeterlilik kavramı. <https://www.tyc.gov.tr/sayfa/yeterlilik-kavrami-i435e32ed-363c-4540-8498-76651dc27001.html> adresinden alınmıştır.
- Turan, M., Doğan, G., Bulut, Y., Öztürk, G., & Şahinöz, S. (2018). Yükseköğretim kurumlarında afet ve acil durumlara hazırlık çalışmaları ve etkinlikleri Gümüşhane Üniversitesi örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-11.
- Türk Dil Kurumu. (2024). Müdahale kavramı. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- Türk, A., (2022). Deprem Özelinde Engelli Bireylere Duyarlı Afet Yönetimi Modeli. *Afet ve Risk Dergisi* 5(1), 61–77.

- Türkiye Afet Müdahale Planı. (2024). <https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-mudahale-planı>
- UNISDR. 2014. Living with Disability and Disasters.
- Ünal, B., & Akın, E. (2017). Geçici afet konutlarının kullanıcı açısından değerlendirilmesi: Van depremi konteyner konutları. *Online Journal of Art and Design*, 5(4), 71-88.
- Valenti, M., Ciprietti, T., Egidio, CD ve ark. Otizmli Çocuk ve Ergenlerin İtalya, L'Aquila'daki 2009 Depremine Uyarlanabilir Tepkisi. *J Autism Dev Disord* 42 , 954–960 (2012).
- Van Willigen, Marieke, Terri Edwards, Bob Edwards, ve Shawn Hessee. 2002. “Riding Out the Storm: Experiences of the Physically Disabled during Hurricanes Bonnie, Dennis, and Floyd”. *Natural Hazards Review* 3(3):98-106. doi: 10.1061/(ASCE)1527-6988(2002)3:3(98).
- Vermeiren, J. C. (1989). Natural Disasters: Linking Economics and The Environment With A Vengeance. Conference On Economics and The Environment. <http://cidbimena.desastres.hn/docum/crid/AbrilMayo2005/CD2/pdf/eng/doc1610/doc161 adresinden alındı>
- Wilken, Carolyn S. 2019. “Disaster Tips for People With Disabilities: FCS9215/FY750, 8/2005”. EDIS 2005 (9). <https://doi.org/10.32473/edis-fy750-2005> adresinden alınmıştır.
- Wisner B, Blaikie P, Cannon T, Davis I. At risk: Natural hazards, people’s vulnerability, and disasters. [Internet] New York: Routledge; 2003 Feb [cited 2023 May 20] 6 p Ava
- Wolf-Fordham, Susan B., Janet S. Twyman, ve Charles D. Hamad. 2014. “Educating First Responders to Provide Emergency Services to Individuals with Disabilities”. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness* 8(6):533-40. doi: 10.1017/dmp.2014.129.
- Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yanardağ, M., & Türkoğlu, G. (2022). *Özel gereksinimli bireylere bakım verenlerin COVID-19 sürecindeki deneyimleri* (Master's thesis, Anadolu Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- YILMAZ, A. (2004). 'Afet Yönetimi. *Sivil Savunma*, (177), 17-21.
- Yılmaz, K., Balun, B., Erbay, G. (2019). Sürdürülebilir bir yönetim paradigması: Ortopedik engelli kişilere afetlere hazırlık bölümleri. *Dirençlilik Dergisi*, 3(1), 1–24

EKLER

Ek 1. Etik Kurul Kararı

Ek 2. Demografik Bilgi Formu**DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU****Katılımcı Numarası :****Görüşme Tarihi :****KİŞİSEL BİLGİLER****Yaş :****Eğitim Durumu :****İlkokul ()****Lisans ()****Lise ()****Yüksek Lisans ()****Önlisans ()****Doktora ()****Görev Yeri :****Ne zamandır AFAD çalışanısınız?****Özel gereksinimli bir tanıdığınız var mı?**

Özel gereksinimlilerle ilgili bir eğitime katıldınız mı?

Ek 3. Gönüllü Katılım Formu

Doğal Afetlerde Özel Gereksinimli Bireylere Müdahale Kapsamında AFAD Personelinin Yeterliliklerine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Gönüllü Katılım Formu

Kıymetli Katılımcı,

“Doğal Afetlerde Özel Gereksinimli Bireylere Müdahale Kapsamında AFAD personelinin Yeterliliklerine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” başlıklı araştırma kapsamında AFAD personelinin görüşlerine gereksinim duyuyoruz.

Araştırma ile özel gereksinimli bireylere dair bilgileriniz yoklanarak bu bireylere sunulacak olan hizmetlerin etkililiği saptanmaya çalışılacaktır. Paylaşacağınız bilgiler ışığında özel gereksinimli bireylere afet ve acil durumlarda AFAD personelinin müdahalesini inceleyecek ve bu müdahale kapsamında bilgi eksiklerinin tamamlanması, yaşanacak olumsuz durumların en aza indirilmesi ve bu alanda yapılan çalışmalara ışık tutması amaçlanmaktadır. Bu amaçların gerçekleştirilmesi amacıyla sizlere bazı sorular yöneltilecektir. Soruların cevaplanması aşamasında daha iyi bir şekilde kayıt altına alınması amacıyla ses kayıt cihazı kullanılacaktır. Bu kayıtlar sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Bize bildirdiğiniz kişisel verileriniz koruma altına alınarak araştırmayı yürüten ekip dışında kimseyle paylaşılmayacaktır.

Bu çalışmaya katılım göstermeniz gönüllülük esasına dayanmaktadır. Katılıp katılmama kararı size aittir. Araştırmaya katılım gösterseniz dahi bir noktada çekilmek istediğinizde verileriniz size iade edilerek çekilmeniz gerçekleşecektir. Kıymetli fikir ve görüşlerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

Yukarıda belirtilen bilgileri okudum ve anladım. Bu bilgiler doğrultusunda yapılan araştırmaya gönüllülük esasına bağlı olarak katılım göstermeyi kabul ediyorum.

Katılımcı Ad- Soyad-İmza:

Tarih:

Araştırmacı Ad- Soyad- İmza:

Tarih:

Size verilmiş olan her iki belgeyi de imzalayarak bir tanesini kendinize saklayıp diğerini araştırmacıya teslim ediniz.

Ek 4. Özgeçmiş**ÖZGEÇMİŞ**

Adı Soyadı	Miraç ENSAR ŞENER
Kişisel Bilgiler	Uyruğu: T.C. Doğum Tarihi ve Yeri: 05.03.1991 / Kırıkkale
İletişim Bilgileri	E-posta: miracnsr@gmail.com
Öğrenim Bilgileri	Lise: 2005–2008 Başçiftlik Şehit Murat Kılınç Lisesi Lisans: 2009-2012 Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü 2016-2018 Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Zihin Engelliler Öğretmenliği Bölümü
İş Deneyimi	2019-halen: Milli Eğitim Bakanlığı Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Karşıyaka İlkokulu